

174

РІДНЕ СЛОВО

ВІСНИК
ЛІТЕРАТУРИ
МИСТЕЦТВА
І НАУКИ

МЮНХЕН-КАРЛЬСФЕЛЬД

На правах рукопису

РІДНЕ СЛОВО

МІСЯЧНИК
ЛІТЕРАТУРИ, МИСТЕЦТВА І НАУКИ

Ч. 1.

Грудень 1945

Редагує
ТЕОДОР КУРШТА

МЮНХЕН-КАРЛЬСФЕЛЬД

Видав Українське Літературно-Мистецьке
Об'єднання /УЛМО/ при таборі УНРРА
в Мюнхені-Карльсфельді

З м і с т .

Олена Теліга: З померлої спадщини	3
Теодор Курпнта: З зимових настроїв	4
Олекса Стефанович: Ялинка	5
Микола Степаненко: Вийду в ніч	6
Ф.Ремезівський: Сам Бог тужить	7
О.Ольжич: Прокляття	9
Олекса Веретенченко: Фронтові примари	10
Віра Вовк: Борислав	10
Остап Грицай: В тулу за архітвором	11
Олесь Бабій: Весілля	12
Др.О.Бабій: Персі Віші Шеллі	26
Андрій Герасевич: Сковбас тиша	30
Проф.М.Ковалів: Мова - творча сила нації	31
Олег Стварт: Фавст	33
Проф.В.Г-ков Чи підлягали давності монастирські землі на Гетьманщині	34
Галина Сорока: З поезій	43
Микола Пасіка: Український письменник і еміграція	44
Олег Золотоліпський: Десять у дома	46
Т.К.: Сатири	47
Рецензії	48
Заклик	50
Конкурс УЛМ	51
Бібліографія	52

Обгортка арт.-мал. Едварда Козака.

ОЖЕНА ТЕЛІГА

З ПОСМЕРТНОЇ СПАДЩИНИ

І.

Л И С Т

Чергують ночі - темні і ясні -
Не від вогнів чи темряви безодні,
Лише від блиску спогадів і снів
Усіх ударів і дарів Господніх.

І в павутинні дерехресних барв
Я палко мріяв до самого рання,
Щоб Бог зіслав мені найбільший дар:
Гарячу смерть - не зимне умирання!

Бо серед співу неспокійних днів,
Пова тьмичі і вабливі двері,
Я йду на клич задимлених вогнів,
На нам прекрасний і похмурий беріг.

Коли ж зійду на кам'янистий верх
Крізь темні води й полум'яні межі,
То хай життя житнеться й відпливе,
Мов кораблі у заграві пожежі.

ІІ.

Т Р И В А Й !

Усе - лише не це! Не ці спокійні дні,
Де всі слова у барвах однакових..
Думки, мов нероздмухані вогні,
Багання - в запорошених оковах.

Якогось вітру б, сміху, чи злоби,
Щоб рвались душі крізь іржаві ґрати,
Щоб крикнув хтось: ненавидь і люби! -
І варто буде жити, чи вмерти!

Не бійся днів, заплутаних вузлом,
Ночей безсонних, очманілих ранків!
Хай ріже час лице - добром і влом,
Хай парять серце найдрібніші ранки!

Ти в тінь не йди! Тривай в пекучій грі.
В сліпуче сяйво не лякайся дивитися! -
Лише по спеці грієне жданний грім
І в хмарі скривавої сагіною блискавиця.

ТЕОДОР КУРШТА

З ЗИМОВИХ НАСТРОЇВ

I.

ГРЕБЕНІ ДНІВ

Гребені днів наїхалися строго
І чешуть хмар холодні й сиві коси... -
Засипав сніг до Тебе всі дороги
І навіть вітер вістки не приносить...

І чим в чужині стиснути чи стерти
Те все, що в серці хлипає і плаче?..
О, варто тисяч, тисяч раз умерти,
Щоб лиш Тебе доткнутись і побачити!

Щоб раз побути на тій землі дебелий,
Де люди мають тіло твердше криці,
Де доні носять в пазухах шрапнелі,
А хлопці вірять в вірність лиш рушниці...

Гребені днів і снігу дядеми,
Сріблиться шлях дзвінками в невідоме...
Та ми Микол в чужих льохах не ждемо,
А лиш Христа у правді і в шоломі.

II.

ДИМИТЬ ДЕНЬ

Димить день мов погашене ватра,
Час летить і здається все сном...
Я так вірю у радісне вавтра,
Що не вірю, що сніг за вікном.

Ще лиш мент і завітнуть троянди,
Зариплять десь вози край села
І мечем хтось введе в фоліянти
Нову дату началів і глав...

Зло не вернеться ділом, ні словом,
І не здавить Стратега змія,
Так як Мюнхен не станеться Львовом,
Як не вернеться вність моя.

III.

ДРУЖИНІ

Ти сонце днів моїх і образ днів весни
І зносиш, як і я, життя вигнанче вбоге.
На кучерях твоїх пахучих і ясних
Відбився білий сніг, як чорний знак дороги.

Ми спільно перейшли життя найважчий суд,
Навчилися мудрих тайн із книг умінь закритих: -
Відчутти в некрасі величність і красу
І Це, найбільше з тих, хоч згинуть, а любити.

ОЛЕКСА СТЕФАНОВИЧ

Я Л И Н К А

/Дітям/

I.

Не лише міста і села,
Людські села і міста,
Облетіла вість весела
Про сповитого Христа, -
Скрізь пронеслася по світі,
Скрізь той вітер пролетів...
Як рокочуть верховіття
Розколюваних садів!...
Од стеблини при дорозі
До хмарини угорі -
Все у радісній тривозі
З довгожданої зорі.
Всюди радість господарить,
Все дари приготує...
Як ті "царіє со дари",
Поспішає вся земля
Привітати Немовля.

II.

А найбільше з дарами квалливе,
А найбільше щасливе, ясаве -
Царство зелене, шумливе,
Шумливе та кучеряве.
Найбільша радість в природі -
Зелена радість лісів і садів...
Вгннатися будуть од квітів, плодів
Столи у Господній господі!

Сливи щодня наливаються солодом,
Сливи солодкими стали, як мед;
Груші між вітами світяться золотом,
Груші запалють зелений намет.
Світяться груша і яблуко світяться...
Квіти конвалій питаються вас:
"Тарна для Діви Пречистої китиця
Буде з пахучих, роздвоєнених нас?"
Випли залляли зелене металево
Радісно-краплим, рубінним дощем...
Кожна квітка і кожне дерево
Дари готують в таємний Бетлем.

III.

В краю, де півночі гланда,
В білому полі ошча,
Тільки ялинка - сумна,
Тільки ялинка - не рада.

"Добре їм там,
Під небом ласкавим,
Під сонцем яскравим, -
Що ж я йому дам?
То ж на моїм деревці
Ні ягодики, -
Тільки сміжинки оці,
Тільки сміжинки..."

Але що це - сміється чи ява? -
Хтось ялинку світлом залива,
Хтось крилом од вітру закрива -
І голублять розласкавлені слова:

"Не журися, моя сирото,
Не сумуй, деревце моє: гоже:
З цього часу без тебе ніхто
Не ославить Народження Боже.
Як осяєш ти свито Різдва,
Як усі тобі будуть радіти! -
А найбільше - найменші бства,
А найбільше радітимуть діти...
Як ти вмітимеш вабяти їх,
Як ти красно для їхньої втіхи
Позолотиш на гілках своїх
Помаранчі, цукорки, оріхи!
І не будуть оці льодові,
А полум'яних сила-силенна
Загориться зірок на тобі,
Моя звіку до-віку зелена!
Не журися ж, ялинко мала
Королівно різдвяного свята:
Досьогодні ти бідна була, -
Від сьогодні - багата-багата".

МИКОЛА СТЕПАНЕНКО

В И Й Д У В Н І Ч

/З циклу "Деревлянка" /

Вийду в ніч і пройдуся на гулянку,
Де дубняк молоденький розрісся...
З ким ти ходиш, моя деревляно,
Казка мрій чарівного Полісся?

Чи ж не бачил, що в мене з весни,
Хоч у пущах покнатих вже осінь,
І розвісив уже Перелесник
Між дерев безконечну просинь.

Проблукав всю ніч аж до ранку,
Хай сміються і зорі і місяць,
Тільки ж вийди, моя деревляно,
Казка мрій чарівного Полісся!

ооооо

ооо

о

Ф.РЕМЕЗІВСЬКИЙ

САМ БОГ ТУЛИТЬ...

Голубий день замітає золотом мітлою останчі порохини темної, любовної ночі Петрівки...

Вони зсувалися з зарожевілими чуприками на темні гаї, на кучугури хадів, на фасоліне тичтя та в холоднавій липцевій росі живим сріблом розтоплювалися...

І тремтіло на квітах живе срібло мушками святойванськими...

Воно тремтіло, як березине болісне листя, як Явдохине стра-
дале серце.

Бо вона вже від перших когутів не спить.

Не спить, бо не може вснути, бо думки-гадки не дають...

Від ранньої молодости не вжила собі цього світа... Віддалася - як все говорила - за спарижованого Диниса, як нещадний рав-
ота кучерява яблунька коло каплички процвітала, а потім дав
Віг два сини, дві журбі, два клопоти на руках і на серці...

Явдоха думає, думає голосно й болісні слова самі вискакують
із терпких губ, як з-над межі сполохані зайці...

Сама до себе, до самого Бога говорила:

- Мій перший клопіт звався Іван...

Він був старшенький і півгосподар на облоді... Як засіяв сво-
єй руком, то, во на Петри - ни лан, а моря!.. Ні пири, ні ку-
кілю, ані бодачка - ну ніц. Ніц за його ногами паскудни ні
виросло, но фурт-фурт саме збіжи. А колосе вам таке, жи, по,
стебла в дуги згинало.

А як він вам засіяв гречку, то вам не таке дрібнечко, гі тур-
кине, а єдна в єдну груба й широка, як, принамавчи, блодице...
Вже, рахувати, так ведлук дівчат і ґрунту, то він-вам мав думи
щиливу руку. Ая!

Тато - казав - не годні робити, а робити тре й робити. Не во-
гледавсе на молодшого Михаська. Не! Нігди! Робилисьмо вобос,
бо й по варт такий, вибашти, хрисвцінин як ніц ни робит, но
ісьць? Ну, не?

І так робовсьмо робили, бо господарка була файна і ни хизь бн-
ло ні ночі недоспати, ні хліба недоїсти.

Але, як прийшли ті з тамтого боку, як ровліпили по парканах
плєкати і фіші, жи так і так - лишив мій Іван коні на лані,
прибіг до хати тай повідає:

- Ну, мамуню, фертик з роботов! Наробивимсе биз цале своє ш-
те вже фест, пора ми вже поза ланом попрацювати. Творитсе но-
ве ште, треба й мені неповаду бути, жиб ни показували сусід-
ські хлопці, що Динисів син проспав ліворуцію, як комплекс під
межер.

Вмиросе, чувте, перебравсе, зібрав колеґ тай пішов.

Плакалисьмо, просилисьмо, але гунцрот не послухав.

Пішов тай до нинька нима!

Захлипала, примружила очі і, здається навіть сам розп'ятий
Христос, що висів на стіні рівно з Шевченком, галко зітхнув
і з туги ще ніяче похилив своє важку отерпену голову...

Зі смутку кліпав сірими війми ранок і плакала в Яндохов Богородиця, бо вона тожє мала сина, що був і пішов...

Перед заплаканими очима поставав Іван...

Яндоха бачить, як він встает, як запрягає коней, як з-під кашкета горохлянок висиплюється його обвітрілі золоті кучері, як двоять на нові борони, як весело форкають коні...

Вона поправляється на другий бік, заплачує мокрі рясниці, але сон не йде... І витішений Іван знову коло неї.

Той сам, що як наоре, як пиволочить, як засіє, як... О, Господоньку, колосья стебла в дуги згинають...

Зароселені шоби відганяють тугу...

Будиться Михайло.

Вбирається...

- Дорогі татуню й ви мамуню, каже. Ни хтілім смутити ганого серця, ни востатні руки мусет відійти в господарки - але мус великий пан. Знав, ни буде вам тешко, ни неодна слеза впаде за моїми слідами, але, як той казав, трудно і шлюс.

- Що ж сталося в тобю? - скрикує ледве змла Яндоха. Де ж ти се збираєш?

- Земле кличе!

- Де? Як?

- Кличе, голосно кличе, мамуню! Сьогодні мій відхід. Іду за Україну воявати. Снів ми се нинька наш Іван, що прибіг під нічню і просив води. Я му виношу, а він же подалечки стоїт і кричить до мене: Ходи зі мною. Дві дороги гайта, а одна сіська... Гадо "Вір"...

- І ти мій останній ідеш? - заплакав гірко Денис.

- Так, тату! Іду воявати за все, що кругом. За гаю, за маму, за мужий воявак і каті, за того великого Тараса, що диготє на нас в шипці-баранкіці, боємю не гарті, щоб і перед нами синкут.

У тій хвилині думав Михайло, що станеться щось незвичайне. Бо і як же ж так... Останній син... Сподівався, що або земля під ним ровстуниться, або луєне грім, або навіть... Ну, він навіть сам не міг собі уявити, як поділав на родичів вістка, що й він відходить. Гадав, що мати сторає голосніше варидає, як за Іваном, а батько, хоч і опаралізований, то луєне ногою й крикне: Нігде те, синку, ни пуку, боємю мене ни радив і фертік!

Рівного сподівався...

Та сталося, сталося щось надто бідьє.

Сталося щось таке, чого ніхто не міг навіть передбачити, ані в снах доспитиоя.

Старий Денис, що го доктори в цілої мапи лікували на ноги і ніц ни помагало - перший раз на світі мученичий рик, розгорупений сипчоним визнанням - встав на різні ноги, поглянув на образ святого Ірія, що проколював за шилом покраку на подобіє того, що капусту на пні відає, і з лагідним усміхом підійшов до Михайла.

На часок всі онімліли...

Здавалося їм, гайби чули, що в тій хвилині алетіє в образа святого Ірія та подає хворому батькомі руку...

- Сину мій! - промовив тріумфуче Денис. Голос землі - то син божа! Сталося чудо. Є Бог, є справедливість. Як настане справедність - прийде і добро. Кудисьєс наміри - туди і йди! Видно Бог

тебе на свої жнива кличе. Ти, стара, не плач! Ян а мав поре,
то мав силу. Зробив за них обох. Проси, сину, Суса Христа, щоб
ти позичив сили в того спитого з-за ніла, жибось так таке чини
рошир, як він перед хвилиною тут.

Здавалося, що до сходу сонця ходить до хати сам Господь...

Плакав з радости Денис і Яндоха...

- Я плачу не слезами, а чистот кровом! Плачу, бо не вран, як
трафлет з тих тяжких стежок мої сиротаста до рідного туби...
А сонце розцвітало нігами, гаями, лісами, деревинами, під
ми телефонними дротами, вплітався в рітер, вогнища, в
ні бори й ліси де жеврла непосорна молодість, вогнища
сіпле колосся, що отебла в дуги анімадо, вогнища, в
го Бога...

Ішов Михайло.

У твердих руках ніс клунок, де ада влоса, бо вогнища, в
І батькове серце і ненине серце і хлантук хан, вогнища, в
ря, жмуток мерста з карого і калиці, грудочка сиротаста, в
вчора оран, пригорца неба з-над хати та назіве вогнища, в
тик із бувькового гнізда, що розперевалось над вогнища, в
найкращого кутка на цьому світі...

Все при собі мав...

Воно було лубе, як згадка, дорече, як вірність, а вогнища, в
влочин...

На воротах стояли Денис і Яндоха.

Ворота скрипіли і плакали.

- А памнетайон, Михайло, - здохнута гирота Денис. Нігичи
хуй! Послухай, що ти говорю. На вогнища, в

Маруськи, ні морган! А як ти вогнища, в

рем, то єринь жинку і скажи їй, що вогнища, в

кне Михайла, то й старий Яндоха піде, бо не вогнища, в

за батька, за самого Христа.

По завірусі приходять в Іваном, бо мухи на корою вогнища, в

для вас обох. Памнетай он!

Чимраз синіла данина... Не видно, як вогнища, в

як мак, як куща, як... де... і сиротаста, в

Шелестіли тономі, бо вони одинокі його баталі й жина вогнища, в

довили данина струмки безомертної шва, геройства, вогнища, в

ти, відданості й любові...

- Так, стара! - сказав, перехресившись, Денис. Вогнища, в

Бог пославє чудо, він говорит дигими знаками, вогнища, в

навіть але й сам тужит за Гирейном!

О, СМІХИЧ

ПРОКІНТІ

Потрібно устат а робота

А вогнища, в

Прокінтін жинку, вогнища, в

Вогнища, в

ОЛЕКСА ВЕРЕТЕНЧЕНКО

ФРОНТОВІ ПРИМАРИ

Снилось - народи між собою
Бились електричною війною.

Вдарили у стітові простори,
Захитали, розкресали гори
Блискавничі атомні розряди
І лягали вбиті ряд за рядом,
І лежали вбиті мертво-сині,
Як намети снігу при долині.

Тільки вітер, нібито колосся,
Розривав розсиччене волосся,
Тільки вітер бігав понад ними
І мерці здалася живими,
І вемікнулася ясна тихорода,
Від людини звільнена природа.

Та зосталися пам'ятки людини:
Стопниці і звалища і р'їни...
- Ні, не все погинуло на світі! -
Крикнув я до сонця у блакиті.
Вачив я останнього солдата,
Весь в крові, з обличчям мого брата.

Сід на труні, тяжко загадався,
І не міг згадати - пощо змагався?
І в очах, червоних від знемоги,
Не спитила радість перемоги...

1942 р.

ВІРА ВОВК

БОРИСЛАВ

Де тямлю ночі темно-фіялкові,
Як пахомі влягалися вкном,
І сон дитинний в мантиї шовковій
Стелив мені мережане рядно.

Де тямлю зорі над зеленим містом,
Як на подушку падали рясні,
Великий Віз, що золотим намистом
Над тихим домом висів і яснив.

І треба лиш було закрити очі
І сісти в Віз і покататися в даху.
З'являлися дідні равки диточі,
Промінням грали в сні, немол кристаль...

ОСТАП ГРИЦАЙ

В ТУЗІ ЗА АРХІТВОРОМ

/З приводу доповіді Уласа Самчука п.н. "Велика Література."/

I.

Справа оживлення письменницької творчості після поневоленого застою впродовж кривавої воєнної хуртовини стає в нас знову важливою проблемою дня. Але чи тільки оживлення? Сьогоднішня руїна культурного світу з її загином та пониженням безлічі мистецьких вартостей найвищої пічи, в тісній зв'язку з затривожуючим занепадом етичного рівня людства, розбуджує в глядачів арет сучасності щось глибше, ніж просту увагу до фактуалізування літературних питань. Іде про обнови людської духовності. Передвоєнне "eritis sicut Deus" опричничків війни з їх велико-володарським хотінням оволодіти щонайширшими просторами сучасного світу, являється отак перетранспонованим у площину чисто духового життя, але з немешов жагу чисто володарського хотіння в сторону ідеалів мистецької творчості на нових основах.

І в зв'язку з цим, ніби золотиста заграва нового, так жорстоко війною вибореного часу та як проявлення світовідчуження нової доби, являється переоцінка дотеперішніх культуротворчих цінностей.

Так само, як після Великої Революції у Франції та після наполеонських воєн розвалився престіл Вольтера та Руссо, ідеології енциклопедистів та французьких літературних салонів марки Тансен, Дідефанд та Леспінас, і місто богохульної "Racelle d'Orleans" фернейського циніка - лекторів нової Європи став "Le Genie du Christianisme" захопленого Христом і християнством Шатобріана, так після останньої війни провалився озолочуваний досі ідол Заратустри-Ніцше, і туга за стократь нами розіпненим Христом розпалюється в нас з пристрасним захопленням Терези з Авіля, або святої зі Сієни. Почуваємо, що страшніше зарзарство новітньої війни штовхнуло європейську нашу горду культуру з усіма її ніпшеанськими та гітлерівськими богами на кількадесят століть назад, може навіть поза добу жорстокої Ассирії, в нас зроджується болуча туга за божеським світом Христа. Але - дивлячись на те тільки зі становища письменника: чи виловиться з глибин тієї туги архітектур нашого, але післявоєнного, з майбутністю зв'язаного, часу? Архітектур, хоч би різня твору Шатобріана, або гідний християнський різнозначник ніпшеанського євангелія "Also sprach Zarathustra"?

Інтересно котрому з чародіїв Європи призначено створити той архітектур, як експонент і символ чергової переоцінки ідеологічних вартостей доби та етичної обнови майбутньої

Європи? Котрому з народів і якій ділянці духової творчості? Для Гамбетіз і Фазетіз сучасності — це питання глибокої, та болючої далекосягlosti, питання зв'язані — на мою думку дуже тісно із найглибшою духовністю та з історичним призначенням нашої Батьківщини, над якою ролю з цього погляду, тобто ролю її письменства в рядях великих літератур Європи, варто нам саме сьогодні уважніше спинитися.

* * *

Як це я ще на початку цієї праці зазначив, приводом до її написання стала доповідь на тему великої літератури нашого визначного поетяра, Уласа Самчука, нині як-не-як одного з найкращих представників української письменницької творчості. Тобто літератури, яка була б гідна стати з одним ряді з великими літературами Європи, яких творча велич сьогодні загально признає в світі. У Самчука, як творця, побажання з боку такої великої літератури — це річ просто самозрозуміла, бо тільки така творчість творчістю ведена людина, як він, уміє почути той чи інший ступінь різня рідної літератури з безпосередністю найвищої дійсності. І самозрозуміле й добре зрозуміло, що наш письменник підходить до цієї справи з усім критичизмом її ділового значення, бо таким чином він доводить, що оцінюючи з такого високого становища цілість власного письменства, він і до себе самого ставить, а принаймні повинен ставити донайвищі вимоги. І якщо вислід усіх міркувань У. Самчука про ту справу такий, що покищо рівень української літератури не дорівнює великим європейським літературам і нашим письменникам треба б творити на зовсім інших основах, якщо їх твори мають стати предметом загальної уваги Європи, — то з таким поглядом мусимо до певної міри погодитися. Але не без деяких критичних застереж до цього погляду на нашу літературу загально, а головне відносно децидентів у сторону творів іншого різня. Критичний апарат, яким наш письменник з данім випадку оперує, не надто багатобічний, і через те й осуд його не скрізь зичерпуючий, а місцями може й не зовсім справедливий.

II.

Спитаємо ж у першу чергу, чому рівень української літератури не дорівнює великим літературам Європи? Чому з нас не доводиться говорити про драматичні речі різня Шекспіра та про мистецькі кресанії з глибокою фазетизської латини, про які згадав прелегент на початку своєї доповіді?

Відповідаючи на це питання треба зазначити і то — з усією чіткістю, з боку наших і чужих критиків, що з тих історичних обставин, з яких ми досі жили й мусіли творити, — ми за час одного століття просто не могли дотягнутися нашою творчістю до вершин великих літератур! Ми, українці, не мали й не могли мати змоги перебути апродож того часу тієї з однієї сторони нивої еволюції і творчої духовності, якої процес пройшли під егідою їх власної державності найкращі європейські літератури. І Моменту

тієї еволюції ми, при оцінці цілості української письменницької творчості, не повинні ні на хвилину забувати. Творчість якогось народу не залежить виключно від того, чи йому зродився якийсь творчий геній, чи ні, чи він зміг творити, чи змарнувався, і чи ставив собі задання видого, чи найвидого творчого рівня, задивляючись тут на чужих письменників відповідної міри. Ні! Так ми до нашої справи підходити не можемо і тому й не можемо тут послугуватися виключно догмами творчого волюнтаризму, а краще нам повернути з цього погляду до Тенорової теорії середовища, хоч і яка вона проблематична своїми сумнівностями та недостачами. Кожен творець в цілості свого твору детермінований і навіть предестинований панівними умовами свого середовища і латинська приповідка "nemo ultra se posse" — тут набирає глибокого значення. Та хотілось би мені сказати тут — в деякій зв'язку з відомою наукою Дарвіна /— якщо б можна примінювати її тези до питань естетики!—/ що й в області письменницької, чи взагалі мистецької творчості видосконалювання індивіду і в наступав здебільша поступово, від генерації до генерації шляхом творчої десценденції.

Візьмим, напри., таку відому появу, як Вольтер. Невже він, попри всю одноразовість його генія, зовсім своєрідна, цілком оригінальна й неповторна поява на французькому ґрунті?

Ні! Вольтер, як скептичний філософ і науковець це, сказати б, у простій лінії наслідник Перр'я Веїля і Монтеня, як сатирик і автор "Орлеанської дівчини" — він духовий нащадок Рабле, як драматург він не до подумання без Расіна і Корнейя, як поет він має своїх предків уже між поетами П'єріді, хоч від тих попередників ділять його цілі століття. Тільки ж у нього всі прикмети його попередників являються в найвищій завершенні як в кінцевому етапі довгостолітньої еволюції духа французького скептицизму. Але такий поступовий і позитивний розвиток даної духовості із дораз крадіми її вицвітами в творчості даних письменників був можливий тільки тому, що всі вони жили й творили під крилами обезпеченої власної державності, хоронені, протеговані та нею підсилювані. Монтень — то незалежний поміщик і дворянин Карла IX, Рабле втішається ласкою Франца I, кардинала Дібеса та папи Павла III, а в якому має статичному блиску Франції, як держави, творили Корнейль та Расін, це загально відомо. І таксамо знаємо, яким могутнім вельможею жив оббі де-далі Вольтер у своїй королівській резиденції у Ферней, як ласки його пера забігали і Фридрих II Великий і Катерина II, і як уся Франція стояла перед ним на колішках, як перед втіленням її духа та генія.

Мачи у своїй батьківщині змогу жити з вищими суспільними колами, французький письменник уже на довгі віки перед нашими часами мав змогу і нагоду приглядатися до життя в його найпомітніших проявах і типових репрезентантах, від найнижчих до найвищих сфер. Особливо ж притаманна французькому життю з давніх давен культура товариства його салонів — починаючи від літературного двору Маргарети

з Наварри аж ген до літературних салонів XVIII ст. — дозволяє йому поглибити своє знання життя і людини, особливо ж духовності ж і н к и, яка головним чином надає тон у тих салонах. Так хіба не предестинує ця обставина французького письменника заздалегідь до створення р о м а н у як типового мистецького виразника того товариського життя? І як нерівняного в Європі знавця жінки, що його подивляємо в романових креаціях: починаючи від Ле Сажа і Русса, аж ген до Бальзака, Фльобера і Золи та найновіших романсієрів типу Франса, Моріяка або Марселя Прево?

Але скільки століть еволюції того салонного життя треба було, щоб культура салону закріпилася й добула питомого йому обличчя, та щоб з глибин його ґрунту зродилися такі творчі креації, як Манон Леско, Олія Ельвіза Русса, 30-літня жінка Бальзака або мадам Боварі Фльобера?

Велич французької літератури тісно зв'язується з умовами її історичного середовища та з психікою її людини.

А тепер хоч декілька слів про англійську літературу.

Вона, як і французька, належить до найбагатших і найкращих у світі. Ми знаємо, що її репрезентативні представники, від Чоссера і Спенсера починаючи, аж ген до Теннісона та Кіплінга були в зв'язку з королівським двором, користувались королівськими допомогою, а перш усього користувались свободою, а при тім строго державнотворчою організацією всього громадянського життя Англії, яка починаючи від Magna charta Libertatum, наданої 1216 р., забезпечує англійському громадянину впродовж майбутніх століть свободне життя й свободний розвиток його індивідуальності. І та англійська людина живе від століття до століття життям постійної еволюції національних опромог в напрямі закріплення могутності великобританської держави, чого таким знаменним висловом являється її гімн "Rule Britannia" /Володій Британію!/. Коли король Карло I наругує вольності англійського народу, він платить за це своїм життям так само, як і королева Марія Старт, що старалася наругувати рівновагу громадянського життя в Англії ворохобнями у Шотландії. І саме тут — на мою думку — було найглибше джерело неможливості блисавети відносно шотландської суперниці, а не в її задрості на красу Марії. І тут же, тобто в тому гордому "poli me tangere" державної та громадянської суверенності Англії і властиве джерело її неможливої ненависті та непримирності до Наполеона, як ворохобника і узурпатора в її очах, і так само джерело первісної неохоти англійського громадянства до Байрона і Шеллі як до ворохобників суспільності, а вата великої популярності Вальтера Скота як співця національних традицій та звеличника рідного минулого. І хіба не пропам'ягне тут те, що король Джордж IV відвідав Скота особисто в його великопанській резиденції в Ебботсфорді?

Тут годилось би ще згадати про королів Іспанії в їх відношенні до рідної літератури, та про італійських князів речесансу як протекторів мистців та поетів Італії. Але нам час звернутися знову до нашої теми — до української літератури. Що ж тут бачимо? Які тут умовини національної еволюції в сторону архітвору? Чи такі як у Франції, Англії, Іспанії, Італії,

або хоч би і в Польщі?

Ні, і тричі ні! Невмолиме фатум української історії хоче, що в нас усі обставини складаються так, щоб поступенну еволюцію, поступенний розвиток культурних цінностей, а в цим і поступенний та гармонійний розвиток таланту творців та носіїв тих цінностей — припинити, унеможливити, і знищити. Гармонію поступеного розвитку української державності порушують спершу полчища степових хижаків, далі негаразди бої між князями, а в половині XIV в. в часі коли великі європейські літератури входять саме в стадії розвитку, катастрофальні випадки завершуються розвалом нашої держави. Український письменник уже в найраншу епоху культурного життя нашої Батьківщини залишається властиво без рідної мови. Державність нищать йому водно наїзники, громадянство підпадає під чужі впливи й часом, особливо ж у вищих кругах, денационалізується, а його мова, той перший і найважливіший засіб усякої письменницької творчості, мусить до сьогодні важко боротися з чужими елементами, які її засмічують і обезображують. Чи ж дивно, коли три наведені огук капітальні основи всякого гармонійного розвитку, всякої творчої еволюції, кожного великого письменства хиталися в нас цілими століттями, як наша державність зовсім розвалювалася, як громадянство й мова підпали під убивчі ворожі впливи, — чи ж дивно, що українська література з великими європейськими літературами покищо рівнятися не може? Ні! Тут можна сміло сказати, що диво тут в тому, що ми наперекір просто таким катастрофальним обставинам змогли все ж таки створити й виплекати літературу, яка в ряді слов'янських літератур безумовно одна з найповажніших. Але до цього я ще повернусь пізніше, а покищо хочу ще вказати на одну незвичайно важливу обставину, а саме, як стоїть справа з літературною критикою в великих літературах, а як у нас.

III.

У великих літературах літературна критика вже доволі рано бере провід літературної творчості в свої руки й різко прокладає напрямні лінії творчої роботи письменників. Вона вводить або відкидає, з добою цілість даної творчості — чи то творчих її явищ, чи цілих груп і в найтіснішому зв'язку з тим, що в межах рідної літератури твориться. І тому кожна велика література попри імена письменників виявляє ще в даний найвидатніших критиків, зв'язаних здебільша з даною літературою так тісно, що цілості тієї літератури без таких критиків ніяк не можна собі уявити. І знову тут доводиться нам поглянути на французьку літературу, яка вже в XVI в. може провадити свою критику того рівня, що Франсуа Малєро, творець такої системи лексикографії, граматик, поезик та метрик, а пізніше такого такого критичним диктатором у справах письменницької творчості, як Ніколя Деспро — Буаян, найкращий критик у блискучу епоху Людовика XIV. І якщо вже Малєро має в своїх руках провід літературної продукції того часу, то

став як літературний критик не тільки учителем Франції, але й цілої Європи. Це Буальо відкриває для Франції Расіна і Мольєра та перемагає ворожу нехоть двірських кол до цього останнього, через що Буальо як критик закріплює блиск і велич французького театру, а з ним і літератури Франції XVIII в. Його осуд є міродатний для короля, для королівського оточення і для всіх письменників, ще й упродовж XVIII ст., до епохи французької романтики. Але коли ви читаете його головний літ. крит. твір "Art poétique", то ви там знаходите таке багатство знання, таку несхитність осуду в усіх питаннях письменницької творчості, такий тісний животно-творний зв'язок з усіма літературами класичної старини, що воно ніяк не дивує вас, коли ви згадаєте непереможний вплив, що його він мав на всю літературу Франції та Європи впродовж 200 років. Його учнем був до певної міри і Вольтер - як це показують його ж знамениті примітки до трагедій Корнеля. А як виглядала французька драма після того, як вона відвернулася від Буальо, показують найкраще такі сценічні монстри, як романтичні драми Віктора Гюго в роді "Люкреція Борджія" або "Бургграфі". А яка блискуча низка критиків у Франції впродовж XIX в., від Леметра і Сен-Бєфа до Брінетієр'а і Фаета, Сарсея, Іполита Тена й Вільмена. І хіба можна уявити собі французьку романтику без Сен-Бєфа, натуралістичний роман без Іполита Тена, новітню літературу без критики Леметра і інших? А в Англії? Хіба не в тут Олександр Поуп до певної міри англійський Буальо? І хіба не впливають т. зв. тижневики Дж. Еддісона та Р. Стіла на формування політичних та естетичних поглядів громадянства? А хто з нас не знає, яку важливу роль відіграла критична рецензія в Edinburg Review у творчості Байрона? Літературно-критичні розвідки славного англійського історика Т. Б. Макелі особливо ж про Мільтона, Байрона та жіночий роман в Англії - добули європейського розголосу, а яку роль відіграв в англійській літературі як літературний критик Тома Карлайль це загально відомо. І так само знаємо, яку епохальну роль відіграла літературна критика в Німеччині XVII в., очолена таким геніальним знавцем, як Г. Е. Лессінг, в якого діяльність особливо тісно зв'язана історія німецького театру. Об'єкт нього знову ж такий діяч літературної, мистецької та наукової критики як Й. Гердер, один з корифеїв класичної епохи німецької літератури в навітьньому. А знову в російській літературі відомий критик Бєлінський. Не можу тут не згадати теж такої епохальної появи в ділянці європейської літературної критики, як даниель Георг Брандес, який своїм твором "Головні течії в письменстві XIX в. і в 70-тих роках н. в. вплинув могутньо на все скандинавське письменство (Ібсен, Якобсен, Кіркегаард), а подекуди і на французьку та англійську літератури.

Історія літературної критики в Європі - це одна з найрадіших і найживотворніших сторінок в її письменстві. А в нас?

В нас літературної критики та літературних критиків європейської міри не було. Не мала українська література й нажалі, не має де й досі ні своїх Буальє, ні Лессінгів, ні Бєлінських, ні Брандесів, і то мов на перекір тій політичній обставині, що в нашій національній духовості зазначається доволі різко гострого критицизму, підкріпленого іноді здоровим

дозво призиришого сарказму /Ярослав Веселовський, Теодор Келен, Артим Калма/. Отак хотілось би сказати, що наші письменники, особливо в поштових листівках до нас в, — творили, адебіт — *mit venia verbo* навмання, *na leiblichen primitiv* — у своїми словами французького критика Лакс де Лакретеля, або як співає німецький поет у своїй самодовolenній наївності:

Ich singe, wie der Vogel singt...

До письменницьких творів та до питань і проблем письменницької чи мистецької творчості взагалі у нас довго не було нічого, багатобачного. Підход у всі сторони теоретичної, філософської та психологічних принципів, основаної та естетично розробленої науки естетики, якої діянка з нас ще й сьогодні лежить облогом. Було у нас з цього потягу, що праяв, який визначний ум, як Олександр Потебня, і з тій діянки якісь його твори, але вони для пересічного читача, на наш, у своїй тегга інсодаті. І тому вони ніякого безпосереднього зв'язку з нашою творчістю не мали і не могли мати, тоді, як у Франції кожний письменник знав тези Буальо, Тана, Леметра, Бретієра чи Бергсона, а кожен німецький абітурієнт міг би сказати цілі уступи Лессінґові. *"Hamburgische Dramaturgie"* або *"Laokoön"*. В Англії критичні нариси Меклі про Мільтона, про Байрона чи про англійський жіночий рух можна зчитати — як визначу його німецький перекладач Ерґон Фрідель, у кишені кожного інтелігентнішого робітника. До того ж — до тієї недостатності наших творчих дослідів та основаних на них естетичних систем у нас — потрібно ще й таку кардинальну недостатність, як брак основної історії літератури усього світу. Його нам тут треба виділяти як одну з кардинальних причин нашого пересічного знання найсвітліших зразків письменницької творчості у світі, а з тим і недостатка творчих чужих впливів на наші власні твори та на наш підхід до питань вищої творчості взагалі.

Чи не скажемо з цього погляду, що найбільш епохальні течії в літературах Європи не знайшли в нас або взагалі ніякого відгуку, або отаки відомі тільки в іменях? Візьмімо, мовляв, таке монументальне своєрідне, як т.зв. поведокласицизм, зокрема французький в ділянці драматичної творчості. Чи знайдемо ми в нас хоч би один драматичний твір, написаний під впливом Корнейя, Расіна, Вольтера, або хоч би тільки їх наслідуючи до біз Наполеона? А проте вплив тієї класичної драми у Франції до її епохальної величі не могла підірвати навіть переломна принципіальна Лессінґова критика — взазначна в Європі в усіх видатних літературах, крім української. Нашим драматургам у продовж XIX віку все було ближче до сюжетів чисто побутового характеру — хоч би і таких з основи недраматичних, як наприклад "Безталанна", — ніж до сюжетів тієї величі, до Сід, Горатія або Родогуна, Андромаха, Береніке, Фейдра, Мадж, чи Мароні. І чи не скажемо тут, що брак національної драми виного біля сюжетів в нас необхідно з малим спанайсненням з європейською драмою виного типу, починаючи від античної сцени, від історії Шекспіра та еспанського театру до класичної трагедії Французів, а далі від романтики до нашого часу? А де в нас епохальні твори романтичного напрямку, де наші класичні предсказники європейського байронізму, де своя власна Вольтера Сюта, де...

в Японії має цілі фаланги поважних заступників, — де значні представники модерних напрямків у ділянці роману? І так можна б у нас питати ще далі й далі, і за кожен раз знавлялось би, що в недостаточнім нашім зв'язку з європейськими літературами та їх головними течіями лежить одна з основних причин нестачі нашого письменства та нашого звуженого підходу взагалі до мистецьких проблем. З цього погляду доводиться сказати, що трохи не до першої світової війни наш підхід був задетермінований майже виключно принципом громадянського утилітаризму тісно зв'язаним з нашим історичним положенням, але у своїх наслідках для всякої вищої творчості просто фатальним. Це ілюструє нам найкраще естетично критична сторінка того зрештою монументального своїм трудом твору, як "Історія українського письменства" Омеляна Огоновського, а ще краще така ж історія С. Брємова.

Літературна критика в нас не відіграла досі тієї животної ролі, яка стала її епохальним подвигом в околі великих літератур Європи. Зокрема ж обнизила в нас її рівень та повагу принагідна часописна рецензія, писана здебільша на коліні, напидкуроч в міру потреби матеріалу до наступного числа журналу, майже з правилами без глибокого мистецького підходу, без відповідної літературно-історичної освіти, а передовсім без доброї волі оцінити дану річ совісно та в конструктивній користь для неї. В нас з цього погляду ще загальні редакційні циніки, які дошавши місця літературного арбітра елементарним в редакції використовують його по змозі для своїх амбіцій та особистих анімацій, не турбуючись ні на хвилину тим, чи така, особистими химерами диктована, зовсім не рішуча і в принципі поверхозна рецензія, заслужувала б взагалі на те, щоб її азамати літературної критики, а її авт., а головне, здебільша хитро криптонімного, — критиком? Бо в Європі літературний критик, це з своїй ділянці науковець високого рівня, знаєць літератур усього світу і мов, з дотого здебільша як: Тен, Сен-Бєф, Вільєма де Бенедетто. Кроче — це й філософ мистецтва та культури. А в нас? У нас він не потребував знати ні літератур ні мов, не потребував мати жодної ніякої літературної чи наукової діяльності, у нас було досить, коли такий тип сидів у редакції і мав оже-такі, найкраще зловне, перо. Оттак за диктатури таких самозванців критика могла з літературі цілими десятиліттями ширитися понабаченієм та безпринциповістю; і з цього погляду було неабияк цікаво пр сліджувати з нас вплив таких диктатур на розвиток письменства у відносному часі, тобто спитатися, чого намі промисники від диктатурів кожної критики в гли споді-

вається. І в певний, що відповідь на це питання пояснила б нам не одну нестачу, не один манівець, не одну прогалину в цілому стані нашої доречної, рідної літератури.

IV.

Та проте, якщо дивитися на розвиток українського письменства за останнє десятиліття, хіба не скажемо, що це прямо грандіозний крок уперед та що рівень нашої літератури підвищується щораз читкіше? Ба, що більше! У хвилину такого епохального ідеологічного перелому як сьогодні, в момент такої затяганої боротьби культур, як та, що ведеться тепер на руїнах нацистичної Європи, хіба не доводиться нам, сказати, що може саме наша, українська література, це та між літературами сучасної Європи, якій у силу її молодості, відроджєної духовості призначено створити архітвір м а й б у т н ь о г о ?

Як писала колись наша незабутня письменниця Ольга Кобилянська: **М и б у д е м о .**

І наша велика європейського рівня література **б у д е**, якщо теперішні і майбутні генерації України зроблять усе, щоб усі ті недостаті, які спиновали досі її всебічний творчий розвиток, а які я в цій статті намагався хоч коротко з'ясувати, були без решти заповнені і вирішені відповідними творчими зусиллями, особливо в відносно найтіснішого зв'язку з письменницькою культурою Європи. Ми впродовж останнього часу, і то донайгіршого, бо воєнного та післявоєнного, змогли так видатно, так епохально оновити нашу літературу і творчість, така животворна, така загуча зуга за архітвором горить в душі тих наших вибранців з обоєї ласки, тих благословених аргонавтів творчої краси України, тих бодрих вікінгів творчого слова, що стали провісниками та носіями тієї обнови! Ви порівняйте лирику наших поетів з перед 1914 р. — особливо ж лірику Богдана Лепкого, Петра Карманського, Василя Чановського та всякого роду їх наслідувачів — з лірикою Євгена Маланюка, Юрія Клена, Л. Мосендза, О. Ольжича, або Олени Теліги, щоб не говорити ще про епохальну поему Лесі Українки. Це ж відродження, яка обнова духовості, який гарячий подих нової людини! А наші творці — отай М. Зеров та М. Рильський — хіба ж вони в нас не вигадали, не винахідники нових творчих джерел, не майстри нового творчого слова і нових його форм? І хіба не своєрідний архітвір а цього порядку переклад Вільського Мікшевичевського "Дана Тадея"? Чи не радісна це заповідь, що такими чарівними легкими даними українського слова, українського перекладу попливуть з нас в майбутньому де й строфи інших великих епопеї світу. Ми маємо в першу чергу оволодіти творчими скарбами всього світу і, маючи перед собою постійно зірло того, що ще досягнено, знайдемо ти це подихом нашої духовості, та творити українські **п о д о б и в с е л ь д с ь к о г о з м і с т у т а р і н а**. Але говорячи про вселодське, я ніяк не думав про інтернаціональне. Інтернаціоналізм — то чадливий винахід **б у д е** і з усієї краси його окремішності, тоді, як у с а м а д а ж е, то вічно животворний і монументальний адміг того, що творили і творять окремі народи з глибини тільки їхньої духовості. Ви дивіться з цього погляду на Софокла, Шекспіра, Кальдерона, Расіна, Шіллера та Ібсена. Який же **о д и н** і всім нам зрозумілий, всім доступний вселодський зміст, а проте те саме ж є сутю окремішна, духом даної нації на віки оформлення, чи його втілення. Як рідну вестру могла б ти

Софоклева Антигона на відступ віків, і століть Шекспірову Корделію, Расінову Андромеху, Шіллерову Жанну, а Ібсенову Ірину, але в постаті Антигони в дух старинної Геллади в його найчистішій формі; у Шекспіра подих королівської достоїнності зв'язаний донайтісніше з державницькими традиціями Англії, у Кальдерона еспанський фанатизм за зобиджену честь; в Расіна стільки ж достоїнності, що й стриманої жагучості французької дворянки епохи Люї XIV; у Шіллера звесь блиск колишнього німецького ідеалізму XVIII ст., а в Ібсена звесь чар суворої мовчазної мов льодовим подихом віковічних фьордів Півночі овіяної краси...

Хотілось би сказати, що скрізь тут один неповторний жемчуг з володарського діядему даного народу. Але нам тепер важливо спитати, де в такі жемчуги з духового діядему України. І коли то вже культурна Європа із samozрозумілою послідовністю зачислить їх до інших жемчугів у світовому письменстві?

На це відповідь тільки одна. Не станеться тоді, коли поети, письменники і науковці України зроблять усе, щоб двигнути рівень рідної творчості до висот рівня європейського письменства, і введуть українську стихію в духовість творчого світу як новий заплідний елемент.

Таким елементом змогла стати в XIX в. далекоменша від України Норвегія, якої новітня література так само як і наша починає розвиватися щойно впродовж XIX в. Та проте вона завжди творам Ібсена, Барсона, Гамсуна та Сіґріди Ундсет, стала таким животворним чинником в європейському письменстві, що німецький критик Ф. Тірфелдер, порівнюючи норвезького романіста Кінка з Достоевським, показує на Норвегію, як на вівану в формурих сил новітнього європейського духового світу. "Nordische Handschen", 1928, X. 4/. І не інакше було з цього погляду в Європі із російською літературою, якої типові представники Достоевський, Толстой, Тургенів, а далі Мережковський, Бросса, Чехов та Горький, добули на європейську — і навіть англійську літературу (Лоренс) — великого впливу.

М. Нацель у своїй монументальній монографії про Достоевського каже, що "великі росіяни стали в ділянці роману згодом учителями Європи".

Говіорати принципіально питання впливу російських оповідачів на європейські літератури мені тут ні не пора, ні не місце. Хто знає з цього погляду праці Д. Донцова, М. Мухіна та критичні статті поета Е. Маланюка, той з тим питанням і так доволі ознайомлений.

Українська література вже в початком XIX в. внесла в європейське письменство щось таке прегарно, нове і таке освіжуюче своїм вродовим подихом з українського степу... Подарувала Європі картини і подоби з життя селянства, з тієї суспільної сфери, яка ще тоді до літератури не мала вступу. Наша "Наташка Полтавка" та Квітка "Маруся", це ті перші репрезентативні селянські постаті, які крізь тріумфальну браму молодого європейської романтики вступають в горді притвори європейського письменства, не менш суверенні своїм життям, своєю культурою та своєю духовістю, ніж французька маркіза.

Наші критики, які надихаючись мудрощами з прогнилого лоба Заратустри — Ніцше, не забували ніколи в ім'я єдиноспа-

самого волюнтаризму посміятись глушливо з "гуманності", "людства", "вишневості" та з м'якосердною "ненькою України", викинувши вже нашу Марусю давно на смітник перестарілої старосвітської сентиментальності, не добачуючи ніяк змоги погодити її з прусанькими форшпріфтами ніцшеанського декалога. Але ми, смішні пралонники перестарілої гуманності, ми, замість лаяти Марусю, візьмемось перекладати її на чужі мови, щоб показати її Європі та навчити ту Європу, що ті наші Наталки та Марусі були в нас дещо раніше, як селянські оповідання в інших літературах, та що їм ніяк не сором показатись Європі побіч селянських красунь славетної мадам Жорж Санд, Ауербаха або Бернсона. Українська селянська мати заспіває Європі пісню Коцюбинського про те, "що записано в книгу життя", і певно Європа з подивом побачить, що за такою Христовою самопожертвою матері, що її змалював український письменник, дарма шукати в усій російській літературі, зокрема ж у Достоевського, хоч так його значаєвдана ним Європа величає за його янголу "христову людину" як основний ідеал його творчості.

Якщо нині, в добі чергової переорієнтації ідеологічних вартостей, народи на руїнах гітлерівського поганства та чіпшеансько-гітлерівського "Wille zur Macht" підносять голос за обновицю всієї духовної культури, зокрема ж за обновицю християнства, то хіба ж могло б не бути християнство Толстого і Достоевського, християнство Альоші Карамазових, князів Мисікінів, Великих Інквізиторів та Софії Мармелядових?

Ні!

Я думаю тут про гуманність, про духовну культуру, про християнство українського типу, християнство, що воістоту своєю суттю найближче до Христа. Християнство Ярослава Мудрого і Володимира Мономаха, неслиятно глибоке вірові, радісно творче своєю любов'ю життя, любов'ю ближнього і любов'ю, красою моральною і фізичною, як двох найвищих експонентів усякого досконалого Господнього творіння. Християнство Володимира Мономаха, як хороброго лицаря життя, мудрого вчителя і погідного лицарською вдачею дружинника, що ж ніби українського Зіґґріда, незборного своєю не фізичною, а передовсім духовною силою, і християнство Данила Паломника та Івана Вишенського, тобто християнство, що попри все релігійне захоплення не забуває ні на хвилину рідну націю як найвищий ідеал народу а далі християнство Г. Сковороди як найкращий вищів української гуманності і як філософія, що може саме тепер, цілою розвалу Заратустрової ідеології ненависти до Христа і людини, стати визвольною філософією післявоєнного світу. І християнство Шевченка, як речника волі народів у розумінні незручного божого закону, а з цим і як речника національного культу Героїв.

Християнство у своїх життєво найблагеніших, найгуманніших і найкращих виявах, яких цілою агармонізований всіми своїми тисячекратними рисами, мав би стати для світу праобразом життєтворчої духовності та стихії України взагалі, духовності досі невідомої культурному світові.

І з її глибин мав би вилонитись той архітектурний майбутнього, до якого тужимо від генерації до генерації, туючи всіх наших справжніх працівників мистецької творчості. Архітектур, як синтеза того всього, що досі створила Європа, і як завершення того, що досі створили ми...

ОЛЕСЬ БАБІЙ

ВЕСІЛЛЯ

Миколі Степаненкові і його
дружині Галіні - присвячує.

Зле чоловічі в самотині,
Хоч і в раю гинь я сам.
Тож сотворю жінку нині,
Щоб дружину мав Адам:
Покладу я в душу жінки
Зло найбільше і добро,
Щоб Адам знав щохвилі жінки,
Що вона - його ребро.
Що й він сам - добро і злоба,
Що призначення людей
Божеську прийняв подоби,
Гнати зло з сердець, з грудей.
Дам я жінці гострість криці,
Легкість гітру, мотилі,
Хитрість змії і лисиці
І наївність немоглят.
Дам я жінці чарі рожі
І колючість терна тей,
В розум жінки мудрість глозу
Й дурноту страшну без меж.
Дам їй душу янголину,
Кров страшного сатани,
Жар вулкану і неї гірину,
Холод криг і сіх ледяних.
Дам їй плідність скіб землиці,
Мертвість, яловість пустинь,
Кину неба блиск на лиця,
В душу аду кину тинь.
Дам їй в душу сонця промінь
І пекельну тьму їй дам,
Наїзність кітків сплу грому,
Щоб радіс, тремтіння Адам.
Дам лагідність їй лелії,
Скриті кігті влих пантер,
Добрість мамі, чистість ирії,
Бруд багна, калюж, озер.
Дам їй слабкість пагубиння,
Силу львівці дам їй в дар,
Витрималість у терпіннях,
Щоб несла киття тягар.
Хоч не дам я жінці зброї,
Буде жінка - як лоза -
Та сильніша від куль воїн -
Буде жінки чар, - сльоза.

Жінці щирість дам діточу
І фальшивість злих злодуг,
Віру, вірність дам пророчу
І зрадливість рабських слуг.
Як лише добро у груди,
В серце жінки вложу я,
Скучно Адамові буде,
Смутком сповниться земля.
Як лиш зло положу в душу
Жінки, то Адам, мій син,
Муку вічну, невсипущу
Буде мати й згине він.
То ж таку її сотворю,
Щоб в ній був весь світ життя,
Все, що є в землі і в морю,
В глибині всіх тайн буття,
Щоб Адам мав у дружині
Розкіш, біль пекучих ран,
Як відбиті в вод краплині
Сонце, хмари й океан.—

Так сказав Господь і жінку
Для Адама сотворив,
Пекла й раю він частинку
В душу Еви положив.
І тому мужчина прагне
Жінки так, як і життя
І ніколи він не збагне
Сил, що в жінці клекотять.
І тому, як у хлопчини
Дух і тіло дозріває,
Чує він, що без дружини
Світ — пустиня нежива.
І тоді він мріє, тужить
І безсонну нічку жде:
Він сумний і скорбний дуже,
Доки жінки не знайде.
Як знайде він жінку коху,
Веселиться серце й дух —
Він веде дівча до шлюбу
Під спів друзів і подруг.
Грає музика невпинна,
Гомонять пісні пісень,
І чарки сповняють вина
І здається святом день.
У танку, як у віночку,
В'ються гості молоді,
Благословить мати дочку
На житейський шлях тоді.

Музика тоді весільна
Найсłodша, із усіх,
Тоді радість і похмілля
Редять жарти, сто утіх...
Із найкращої пшениці
Вносять гостям коровай,
Над чолом тоді дівичі -
Все вінок, як май-розмай.
І тоді в серцях у юних
Новоженців чар небес...
В душах їх незнані струни
Кличуть в світ краси й чудес...
І тоді в душі надії,
Що здійснився найкращий сон
І що сповнилися всі мрії,
Стало щастя край вікон.
Та тоді отець старенький
Має сльози ув очах,
Сльози і на лицях неньки,
В серці втіха, але й страх.
Чув серце материне,
Що дитя вже не дитя,
Що для любові дитини
Почалось нове життя.
Грізне те життя як море
І прекрасне, як моря,
В нім найбільше щастя й горе,
Хмарні ночі і зоря.
Новоженці в ту хвилину
Серед музики, танків
Відчувають, що людину
Сотворив закон богів
Не на те, щоб жити і вмерти,
А на те, щоб з роду в рід
Передати життя, як жертву,
Що життя весь зміст - то плід.
Всміхнені тому все лица
Дівчини, що йде на шлюб,
Відчува тоді дівича
В поцілунку хлопця губ,
Що з дівичі буде - мати,
Що жона живе на те,
Щоб чоловікові щастя дати,
Все, що грішне і святе.
Щоб знайшов муж у дружині
Все життя - з добром і злом,
Щоб у радості й терпінні
Він співав життю псалом.

Щоб не прагнут гін шукати
 Щастя у дальних світах,
 Бо ієсь світ він може мати
 В шиді, в рідних діточках.
 Щоб не змер, а тин гогіки
 У своїх нащадках гін,
 Щоб любови та опіки
 Ждає і внук його і син.
 Тож не грав на весіллі
 Музика лиш для людей,
 Не питає хлібом, сілля
 Батьенько лише гостей,
 Не співають лиш ділчата
 Для веселости, утїх,
 Бо весілля - свято осята,
 В честь житейських сил усіх.
 Бо тоді - есілляні спіли,
 Гони музики в танку,
 То величний гімн для діли,
 Що до шлюбу йде в танку.
 То пеан осятий величний
 В честь жінок, що в роду в рід
 У борні зо смертю річний
 Передати мають плід.
 То величний гімн на славу
 Роду людського й життя,
 Грайте з струни, на забаву
 Дайте трунків для пиття.
 Хай наповниться мій келих
 Винами по самий край,
 Буде наш бенкет веселий,
 Лиш ти музико заграй!
 Вип'єм за здоров'я наші
 Молодої, щоб жила,
 Щоб тав Бог дітей її в дарі
 І без ліку, без числа.

Хоч Адам за Егу втратив
 Рай, то в Еді рай знайшов,
 Бо мушчина може мати
 Рай лиш там, де є любов..
 То ж хай з гечора до ранку
 Молодь в'ється у танку,
 Хай теніх слів вибранку,
 Молоду, палку, п'янку
 Поцілує і пригорне,
 Бо по шлюбі так і слід.

Гости, гд пісень мажорних
 Заспівайте!

Многа літ!

ДР. О. БАВІЙ

ПЕРСІ БІШІ ШЕЛЛІ

Так, як у Польщі дехто вважає П.Словачького більшим поетом, як Міцкевича, так багато англієць більше люблять поезію П.Б.Шеллі, як Байрона. І справді, лірика Шеллі більше промовляє нам до душі, як лірика Байрона, хоч Байрон у своїх більших поемах лірично-епічного жанру беззастережно перевищує Шеллі.

Шеллі, поруч Байрона, досьогодні найкращий поет Англії і тільки Кітс, Елісавета Бровнінг та Вердсвердс в деяких поезіях наближувся до того високого рівня, на якому творив Шеллі. Цей поет - одна з тих трагічних постатей доби романтизму, як Байрон, Клайст, Пушкін і Лермонтов, - постать, якої життя і творчість характеристичні для періоду "Бурі й Напору", коли під ударами кличів романтизму падав мертвий і скучний, раціоналістично-формалістичний псевдокласицизм, а під ударами кличів французької революції падали в Європі престולי і лилася кров за волю, рівність і братерство.

Життя і творчість Шеллі були як та веселка, що після бурі являється на небосхилі й за хвилину гине серед темних хмар і розбурханих стихій природи.

Персі Біші Шеллі народився 1792 р., коли у Франції починалась революція. Батько Шеллі був багатим бароном і власником великих маєтків у Сасексі. Вже як учень, Шеллі зачитується в творах французьких революційних письменників і філософів, підпадає під вплив Русса, Вольтера, Дідро і інших вільнодумців. Шкільні товариші звали його "атеїстом". Як студент - Шеллі видав брошуру "Конечність атеїзму", за яку його вигнали з університету, а батько його вирікся. Та це не знеохотує молодого поета, він видає твір "Дух у природі", в якому проповідує пантеїзм і гостро атакує релігію.

Його перші твори викликали проти нього ворожнечу серед релігійних, консервативних кругів, але й з'являлися поетові фанатичні прихильники. А з'являвати прихильників для Шеллі не було важко, бо він визнавався чаром особистості як мало хто з інших поетів у всій світовій літературі.

Він був незвичайно гродливий мужчина, виглядав як справжнє божище. Його натхненне обличчя, повне виразу й чару, розміняні очі, що палали вогнем захоплення й фанатизму та радості життя - все те покоряло навіть ворогів. Жінки говорили, що коли Шеллі приходить між них, то здається, що янгол зійшов з неба. Вразливий, запальний, гарячково неспокійний і при тім лагідний як дівчина, Шеллі був хворий на скриту туберкульозу, і здається ця недуга робила його ексцентричним, незрівноваженим, меланхолійним і легко запальним.

Шеллі визначався при тім незвичайною добротою серця. Він студіював медицину, щоб стати лікарем і помагати нещасливим, бо любов до ближніх була його релігією. Перебуваючи в місті Марло, Шеллі роздавав усі свої гроші між бідних, приятелів та сусідів, а коли побачив раз босого жебрака, то подарував йому свої чоботи, а сам прийшов до дому босий. Свій спадок по батьках, з якими згодом перепросився, він подарував сестрі, і бідним поетам та малярам.

Коли Шеллі мав тільки дев'ятнадцять літ, в нім закохалась учениця, дочка п'яниці, що бив її та знущався над нею.

Щоб увільнити свою кохану, шінадцятилітню Гаррі Вестбрук, від тиранії батька, Шеллі утік з нею до Шотландії і оженився з нею, хоч батько поета не годився на те, щоб його син, син барона, женився на дочці власника ресторану.

Дуже скоро Шеллі переконався, що Гаррі Вестбрук, химерна і малоінтелігентна красуня, не є доброю жінкою для поета. Він покинув жінку, закохався в Мері Годвін, яка стала новою музою його творів. Мері Годвін була високоінтелігентною дочкою журналіста і політика. Мати її була славною емансипанткою, організаторкою жіноцтва.

Оженившись вдруге, виїхав Шеллі з жінкою до Франції, а відтак до Швейцарії, де заприятелював з Байроном, і де написав свої найкращі твори.

Демократ і атеїст, своїми першими творами виробив собі таку опінію серед консерватистів, що часописи писали про нього як про морально упавшу людину, в якій душі немає нічого крім гордості і злоби, егоїзму й жорстокості, получені з жадобою розпусти.

Про вірші Шеллі писали консерватисти, що це мішанина дурноти й духовної вбогості та нахабності.

Одна газета писала, що Шеллі — це злочинець, здібний навіть збезчестити власну сестру, бо хто є атеїстом, той здібний до всякого злочину. Шеллі терпів від тих нападів, однак не переставав писати. Писав про красу природи, яка була його божеством, про жайворонків, тих чарівних поетів весни та про кохання, сильне як смерть. Написав навіть окрему студію про кохання, з якої видно, що в справах любови Шеллі був справжній ідеаліст, романтик, який бачив красу і істоту любови не в її змісловій сторінці, а в ідеальнім єднанні і в гармонії душ чоловіка і жінки.

Так само, читаючи інші твори Шеллі, бачимо, що цей поет, як кожний романтик, дошукувався Бога просто в природі і його світогляд ніяк не був такий плитко атеїстичний, як здавалось його ворогам, а навпаки, Шеллі у своїм світогляді був близький філософії Спінози, Шеллінга та інших пантеїстів, далеких від плиткого і грубого матеріалізму.

Деякі твори, як "Фея з Атласу", писав поет на те, щоб втікаючи в країну уяви і мрії, забути напасти і злобу своїх ворогів. А до природи, в гори й ліси Швейцарії втікав поет, щоб віддалитися від жорстокої тодішньої дійсності.

та не бачити, що діється між людьми. Шеллі, огірчений до людей, зве звірят і рослин своїми братами, а квіти своїми сестрами, бо його душа мала справді щось із гразливої мімізи.

Як справжній романтик — Шеллі любив самоту, і його революційні твори чи виступи в житті — були часто тільки смішною позою молодого хлопця, який не знає ще самого себе й свого призначення і тому попадає в несвої ролі.

Цей поет, що так гарно оспівав хмари, плаваючи разом з Байроном в чолні по женевських озерах чи по Адрійському морі — любив багато говорити про революцію, волю, рівність, братерство, але ніколи не був справжнім борцем революціонером, спрагненим крові й боротьби. Його революційність родилась тільки з молодечої віри, що на світі мусить запанувати рівність і правда.

Зо Швайцарії Шеллі виїхав з Байроном, з жінкою і з сестрою своєї жінки до Італії. Байрон був залюблений в сестру жінки Шеллі і мав від неї дочку і це збільшило приятельство двох поетів. В особі Байрона Шеллі мав одинокого друга, який впливав значно і на його політичні переконання.

Шеллі жив довгий час в Равенні, в Пізі, в Римі, де писав свого "Прометея" та "Тріумф життя" та знамениту "Оду до Західного вітру" та вірш на смерть поета Кітса, що в молодості помер від чахотки. На прогуляках по морі писав Шеллі свої найкращі ліричні вірші, свою прекрасну любовну лірику.

Але сама лірична поезія не вдовольняла поета. Він прагнув бути політиком, хоч не мав до того ніяких підстав у своїй вдачі. Ще будучи в Англії, він писав відозви до ірландців, видавав навіть агітаційні листочки і сам їх поширював та боронив католиків перед переслідуваннями з боку протестантів. Шеллі виступав також на вічах з промовами до народу. І був знаменитим бесідником. Він далі прагнув працювати як політик, але його протигники паралізували кожний його крок.

В тому часі померла перша жінка поета і Шеллі хотів взяти її дитину на виховання, але влада заборонила йому опікуватися власною дитиною тому, що він атеїст і демократ, і піддали дитину поета під опіку священика, щоб її виховували в релігійному дусі. Хоч Шеллі старався забрати дитину до себе, хоч їздив у тій справі до Англії — влада заборонила йому виховати власну дитину, і Шеллі з великим болем в душі покинув Англію і вернувся до Італії.

Та й тут його політичні вороги так його ненавиділи, що один англійський старшина напав на нього у полтовому уряді і вдарила в лице, кричучи: "Ти безбожнику, я тебе уб'ю!"

Політичні аспірації Шеллі були такі великі, що він видав брошуру про реформу англійського парламенту, в якій закликав до боротьби за демократію в Англії.

Не забував він і поезії та пише в тому часі поеми "Ділян і Маддольо" та "Розалінда й Гелена". В першій poemі він співав своїй приязні з Байроном в часах побуту у Венеції, друга поема - це протест проти пересудів, забобонів і суспільних оков, які спутували тодішнє життя людства. В цій творі Шеллі боронить жінок, які, вийшовши заміж за злих, деспотичних мужиків, марнують своє життя лиш тому, що їх сковує церковний шлюб. Шеллі виступав в poemі проти релігійного догматизму, нетолеранції. В цій творі вплив поет свій біль після своїх конфліктів з першою жінкою і конфліктів з церковною владою.

Також поема "Бунт Ісламу" є революційною poemою, якої гістрю спрямоване проти релігійного догматизму, що на його думку, змінив світ у царство нещільників.

Шеллі прагне реформувати людство, увільнити його від деспотизму і релігійних догм. Все його твор "Розмований Прометей" славить тих героїв, що визволяють і утасовлюють людей, а зате тих титанів-героїв або боги приковувать до скель Кавказу, або люди розпинають на хресті. Для Шеллі Прометей - це символ людського духа, який бореться з тем отор і злом. Шеллі вірить, що зло, темнота, деспотизм мусять згинуть, а на їх місце запаує розум, воля і добро та любов.

Написав Шеллі ще й поетичну драму "Ченчі", в якій прославив тип Беатріче, що радше готова згинуть, або вбити злочинця, аніж утратити жіночу честь. Консерватисти вилили на Шеллі за ту драму багато бодота, а демократи писали, що "Ченчі" - найкраща драма першої половини дев'ятнадцятого століття.

Напасти рецензентів так вразили поета, що він постановив не писати більше нічого. Але одного дня він відвідав монастир і познайомився з молоденькою красунею-черницею, котру батько алькоголик і деспот силою замкнув у монастир, щоб мати волю в любовних авантюрах і щоб загарбати майно дочки. Шеллі тільки раз бачив ту черницю, але так закохався в неї, що написав до неї найкращу свою любовну poemу...

В світовій літературі є заледве кілька таких чарівних poem, в яких щира, чиста, ідеальна любов мужчини до жінки знайшла б такий досконалий вираз, як у вгаданій poemі Шеллі. Поема та перевищує навіть "В Швайцарії" Словацького, бо в творі Шеллі почувається велику силу почуття і щирого захоплення красою жінки, тоді як поема Словацького позбавлена всякого драматизму й життя.

Молода черниця залишилася в монастирі, не знаючи, що її кохав великий поет і що він увікоричнив своє любов у геніальному творі, а Шеллі виїхав до Ліворно. Поет безмежно любив море і вибрався кораблем на прогулю до Лерічі. На морі наліла буря. Шеллі сидів на кораблі і читав поезії Кітоса, що перед кількома роками помер і що йому Шеллі присвятив свій твор. Коли корабель приплив до берега, Шеллі не було поміж пасажирами. Він втопився в морі і труп його знайшла жінка поета серед морських хвиль біля берега. Ані нещаслива жінка поета, ані ніхто не знав і не знає, чи Шеллі сам скочив до моря і втопився, чи згинув випадково, упавши з корабля під час бурі до моря.

Поет Байрон, на листку про смерть друга, приїхав на берег моря і укладив для Шеллі похорон на старогрецький спосіб: Байрон облив тіло Шеллі пахучими оліями і спалив на березі моря, при чім хор співав грецькі пісні. Учасники похорону погорили, що ціле тіло Шеллі згоріло, а серце не хотіло згорати. Не згоріло те серце, яке друзі поета навивали "серцем сердець". Байрон погорив також, що коли тіло Шеллі згоріло, якась пташка увесь час літала над вогнем і сумно співала. Це мала бути душа померлого поета, що згинув так трагічно, проживши тільки 28 літ. Поетів Шеллі переїзв Байрон і лінка померлого до Риму, де його похоронили в одній слятині. На його гробниці написано так лише слова: Cor cordium /серце сердець/.

Минуло багато літ. Хоч за життя поета Шеллі його твори розходились, не раз тільки в кількох примірниках, хоч і вороги Шеллі безпощадно поборювали його і критики закидали поета болотом, сьогодні Англія признає Шеллі за найбільшого свого лірика, якого твори цінить і знає кожний англієць, і якого поезії перекладаються на всі мови культурних народів цілого світу.

ooo

АНДРІЙ ГАРАСЕВИЧ

СКОВЗАЄ ТИША

Сковзає тиша по камінні,
По сніжним мовчанням замре.
Зв'язи місто в чорних тінях,
В смичках оркестрів та сирен...

Брязчить чарками, точить тости
На сліву літу та землі.
А перед нами димний простір,
Поля дадекі та німі.

А на полях - зловісний вітер
Гуляє в омертв наздогін,
І заколихує сповиті
Останки трупів та руїн...

Над нами чад гіркий. Неспокій.
Ми йдем. Ми мусимо йти,
Де в загразах горять епохи,
Де починається спізи.

ooooo

ooo

o

Проф. П. КОВАЛІВ

МОВА — ТВОРЧА СИЛА НАЦІЇ

Існує досить поширений погляд, що мова — засіб порозуміння між людьми, тобто засіб збуджувати аналогічну інтелектуальну працю в інших. На цьому ґрунті існує навіть теорія, що мова — соціальна категорія. Більше того, мову трактують як класову категорію, яка об'єднує людей у певні класові організації; а звідси логічно вже випливає твердження, що кожна класа має свою мову.

Такий однобічний підхід до розуміння мови лише з погляду її соціальної функції, з погляду класових ідеологій, викривляє основну суть поняття мови як розумової категорії, з одного боку, національної категорії, з другого боку. А наука про мову, поставившись на такий ґрунт, на такі методологічні основи, з яких мова освітлюється як штучна етикетка, до її можна приліпити до кожної суспільної організації, об'єднаної за принципом класової ідеології.

Мова — це тільки категорія соціальна, як засіб порозуміння, вона — насамперед творча розумова категорія, що належить кожній людині для її індивідуального душевного життя. Кожна людина має свою індивідуальну внутрішню мову, якою вона оформляє свої творчі думки, щоб потім при нагоді їх видати назовні — в усній або писаній формі. Отже, творчий акт розумової діяльності відбувається в кожную хвилину, як тільки людина своєю волею скеровує в якийсь бік свою думку. Ми знаємо, як часто на самотині людина з допомогою своєї внутрішньої мови приходить до великих творчих вусиль, творчого натхнення — відбувається формування думки творчим зусиллям автора.

Творче зусилля автора не припиняється й тоді, коли він вступає в зв'язки з іншими людьми. Тоді мова, впливаючи на них, впливає одночасно й на нього самого, тобто творчим зусиллям формується його власна думка. Той, хто говорить, не передає готової думки тому, хто слухає, а тільки збуджує у нього своєю думкою аналогічну думку з своєрідним творчим зусиллям. Через те ніколи не може бути абсолютної тотожності між думками першого і другого, бо думку, що її висловив автор, слухач завжди розуміє по-своєму, сприймає її з своїм творчим зусиллям. По суті у нього витворюється нова думка, дещо відмінна від думки автора. В цьому й полягає суть творчих змагань людських індивідів, го в сумі своїй становлять велику творчу машину нації. Творча сила індивіда — це те своєрідна сила, якої немає інший індивід, бо він має свою творчу силу.

Та не тільки одна думка, що може іноді бути оформлена й одним словом, але й цілий ряд думок, що об'єднуються навіть цілим художнім твором, ніколи не можуть стати засобом абсолютного порозуміння між автором і читачем. Як і при розумінні окремого слова, так і при розумінні цілого художнього твору неможлива тотожність думки автора і читача, бо художній твір це не засіб передавати готову думку, а засіб перетворювати під впливом цієї думки власні думки читача. Розуміння твору — це означає повстання думки читача з думки автора.

Таким чином, розуміння художнього твору - це до певної міри своєрідний акт художньої творчості, акт, що відбувається не в письменника вже, а в читача, як акт, витворення нових думок. Ця велика індивідуальна сила мовного думання, що на неї в свій час іде звернув увагу великий наш учений О.Потебня, має повернути нашу увагу особливо тому, що ми матимемо можливість поставити відповідні вимоги перед нашими письменниками, задаючи від них таких творів, які б справді творчий акт думання у читача піднесли на належну височину. Високотицькі твори з цікавим ідейним задумом завжди викликають до себе більший інтерес читача. Через те читач глибше пройметься думками автора, краще їх розуміє і завдяє від них навіть деякого душевного зворушення. Творчий акт читача стає в близку спорідненість з творчим актом письменника; читач наближається в думках до письменника, прирівнюється до нього. При всій суб'єктивності читача добре розуміння твору до певної міри зрівнює його з письменником.

Звідси видно, яке велике значення для нас має індивідуальність письменника; його творча думка повинна базуватися на широкій основі освіченості, на глибокій національній свідомості, на загальних основах людської моралі. Від індивідуальності письменника залежить і характер твору, що має велике значення не тільки в сфері естетичних почувань і інтелектуального розвитку людини, а й також у сфері національної моралі ^{2/}. Високої художньої та ідейної вартості твір зв'язує читачів, як членів цілої нації, в міцну національну одиницю. З цього погляду література і мова взагалі - це той великий чинник, що зв'язує людей в громаду значно сильніше, ніж навіть релігія, політика та інші чинники, спрямовані на зближення людей між собою ^{3/}.

Таким чином, поняття мови, як творчої розумової категорії органічно впливає на поняття мови, як національної категорії, бо мова разом із тим об'єднує людей в їх творчий розумовий діяльність в одну велику родину - націю. Мова - творча сила нації, бо вона не тільки зближує на ґрунті порозуміння, але й разом із тим служить тим великим засобом творчого розвитку окремих індивідів, що з них складається нація. Мова не є просто соціальна категорія, що об'єднує в групу випадкових людей, бо така функція мови була б надто штучна. Мова - категорія національна, бо тільки національна мова, як органічний витвір духа нації, може слугувати засобом цілкового порозуміння й розвитку всіх творчих сил нації. Ніколи штучна мова /коли б вона існувала/ не змогла б у такій мірі викликати творчий акт думання, зближити людей в такі органічні групи, як це може робити національна мова.

Велике значення мають художні твори, писані національною мовою; велике значення має також і національна постать письменника, що плоть-від-плоті, кров-від-крови є продуктом нації, носієм її психології, і своїми творчими зусиллями повертається до нації, збуджує в неї нові думки, що своєю спільністю /вони індивідуальні, але в них є дось національно спільно/ об'єднують членів нації в міцний національний організм, а своїм змістом відносять націю у прагненні до вищих ідеалів життя. Українська мова, як національна мова українського народу, дуже бражково виокремлена, що додана на неї національний приросток мислю, хоч і зазнавала через протиставлення свого історичного існування великих утисків від ворогів українського народу. Якщо мова народу була тим невичерпним резервуаром, звідки письменники і поети брали пошух для своїх творчих зусиль у сфері літератур-

ного думання. Великі генії українського народу Шевченко, Франко, Леся Українка та інші своєю творчою діяльністю найбільше сприяли тому, що українська мова, як творча сила нації, стала могутнім засобом розумової діяльності народу, що творчими зусиллями індивідуальностей прагне до свого національного ідеалу.

Українська мова — творча сила української нації, і через те її треба якнайбільше плекати й зберігати, спрямовуючи її розвиток на шлях, яким іде розвиток усієї української національної культури. Велика місія випала українським письменникам і поетам, надто нашій молодшій генерації, яка має взяти в свої руки відповідальну керму розвитку української літератури, одже й літературної мови, цієї найбільшої творчої сили української нації. Велику надію покладає український народ на свою інтелігенцію, на освічені верстви, які повинні з цілковитою свідомістю поставитись до зберігання основ рідної мови, боротись за її чистоту і правильність — і не тільки в нашій щоденній пресі, в наукових виданнях, але й також у щоденній розмовній практиці, показуючи іншим краї зразки наслідування.

Не можна ніколи каліченою мовою, зіпсованою різними випадковими впливами, піднести на вищий ступінь культури творче думання національних індивідів, як не можна зіпсованим інструментом досягти вищої культури гри. Мова — це той же інструмент, живий орган людської думки, і повний ефект він може дати лише в устах умілого майстра, свідомого громадянина й палкого патріота рідної культури.

- 1/ А. Потебня, Изъ лекцій по теоріи словесности. Гартковъ, 1894, стор. 160.
 2/ Др. К. Чехович. Олександр Потебня, Варшава, 1931, стор. 87.
 3/ В. Харциевъ, Основы поэтики Потебни. Вопросы теории психологии творчества. II, вип. 2, стор. 54.

ОЛЕГ СТУАРТ

ФАВОСТ

Людині тільки жить, а ким звирям впасти
 І кожен після діл одержить з нас заплату...
 Я вас не пізнаю сьогодні, пане Фавсте,
 Ви зблідли, як банкнот і згорбились, як фатуни!

Тоді ви йшли як тур, топтали квіти містом,
 В вогнях страшних пожеж росла душа несити...
 Та вас впровадив в блуд вай Ніцше і Мейсто,
 Як вам дала в лице прекрасна Маргарита...

Ви вбивник, пане Фавст, і ваші діли злоті
 Мечі зелених трав роздають і розкрутують...
 Ви думу віддали за зміну радості плоти,
 Хай плоть тепер терпить, щоб чула в болю думу

ПРОФ. В. Г-КО

ЧИ ПІДЛЯГАЛИ ДАВНОСТІ МОНАСТІРСЬКІ ЗЕМЛІ
НА ГЕТЬМАНщині?

/За судовими позовами монастирів між собою/ 1/

Багато закріпити за собою те, чи інше землеволодіння, українські монастирі часів Гетьманщини раз-у-раз, як видно з судової практики, спиралися на давність, а суди, визнаючи за монастирем васиджену давність, відмовляли противній стороні в позові.

Архівні матеріали дають нам безліч даних про користування з боку монастирів давністю володіння як засобом набуття права власності на землю.

Для монастирів інститут давності володіння відіграв значну роль в розумінні поширення й легітимації своїх величезних латифундій. В цілі пересвідчення в цьому наведемо такий типовий документ.

В Чернігівському полковому суді 1752 року військовий канцелярист Силич заклад був до Чернігівської катедрі позов у справі володіння спадковими ґрунтами й затоплення їх внаслідок збудування нової греблі.

На ці спадкові ґрунти Силич мав в своєму розпорядженні декрет Військового Генерального Суду з 1714 року, а також в конфірмації виданий від гетьмана Скоропадського універсал. Проте в суді справа до розгляду не дійшла, бо сторони пристали на мирову угоду, в якій Силич заявив:

"... признавая в том иску моем давность земскую не входя по суду к дальному zatrudnieniu уступил катедре Черниговской мнѣ наслѣдственно надлежаще ґрунта... також о мельници Старобѣлоуской понеже оная катедре Черниговской м огимзи крепостмы утверждена и високомоуархов залованной грамотой конфирмована, о которой отец мой на смерть свою не просил, ни искал так потому и я оной иск мой оставил же вѣчно и для того и на ту греблю имѣюся в мене универсали в ту ж катедру отдал". 2/

1/ Дана тема в історії українського права досім не опрацьована, як теж і цілий інститут давності. В літературі науки історії українського права є лише фрагментарного характеру короткі замітки про давність на Україні, зачерпнуті з законодавчих пам'яток. Проте жодної розвідки на цю тему з тодішньої практики органів юстиції Гетьманщини, на підставі живого дієвого тоді права, ми не зустрічаємо. Дана праця подана на підставі архівного матеріалу, ніде надрукованого, добытого в різних архівах України.

2/ Київ. Центральний Архів Давніх Актів. Монастирський фонд. Справа № 2841.

Документ цей - зразок типового набуття права власності за давністю. Канцелярист Силич на своєму боці щодо ґрунтів мав перевагу: - право спадковця, декрет Генерального Суду й універсал гетьмана. Зате фактичність володіння і потім зазначеного була по боці монастиря.

В результаті Силич уступив ґрунти монастиреві. На греблю Силич до своїх послуг мав від гетьмана універсали, а греблю і млином фактично володів монастир. Силич, як і його батько, пропустили всякі реченці, щоб заперечити цьому володінню, а монастир, скориставшись з цієї нагоди, одержав і царську грамоту.

В результаті Силич від позову відмовився і універсали на греблю передав монастиреві. Маємо істотні ознаки давності володіння: право власності, набуте в спосіб спадкування, отверджене декретом Генерального Суду і гетьманськими універсалами без володіння втратило своє значення, а монастир тільки через зазначене володіння без документів здобув право власності на ґрунти і на греблю. /Царську грамоту монастир придбав на греблю пізніше/.

Подібних документів дуже багато і/, але їх наводити більше не будемо, бо нас зразу це питання не обходить. Воно в твердо судовою практикою встановлене і в історії права спірних думок викликати не зможе.

Цікавіна і більш проблематична зворотня сторона справи - момент застосування давності володіння проти самих монастирів. Виявити судову практику Гетьманщини в цьому відношенні і в нашім завданні.

Відомо, що поземельні суперечки між монастирями розглядали як державні суди, так і духовні консисторські, в залежності від бажання сторони обрати собі судодорогу. До того ж судового розмежування в компетенції агаданих судів Гетьманщина не знала і правова тодішня дійсність не в'язала сторону в процесі і літала монастирям, рівно ж юридичним особам цркви, право вільного вибору між судами державними, чи консисторськими.

Зупинімося доперва на практиці консисторських судів. Року 1745 в Чернігівській Єпископії велася справа між Макопинецьким і Рувимо-Сосницьким монастирями за Яремівський хутір. Рувимо-Сосницький монастир, захищавчись проти позову, спирався на своє давнє володіння, правним титулом якого були купчі записи і по тім купчим і владить тіми угодами утверджено, а монастир Макопинецький невідомо чому без всякого оснований і оправки на єдином безгласном писмі і невідомом совершенно о чом утверджуєсь о том футорі чрез тридцять літ как в тіх документах являється монастиром Рувимо-Сосницьким спокійно владітим вщали неправилну пре-

1/ Монаст. фонд. Справи №№ 1755, 2216, 2509, 2510, 2512, 2522. Зазначасмо лише деякі справи, бо вичерпувати їх довелось б довго.

тенсiю, iбо хотя i по какому от них виду яснову /икова нет/ им о том владѣ то за универсальним того футора монастыру Рувимо-Сосницкому видимо по купчим утверждением за силу прав по давности дать им того не доводиться для того что от них в належаще времена иску не было". 1/

Маємо яскраву ілюстрацію монастирської правосвідомості щодо застосування давності володіння проті монастирських земель.

Ще цікавий на цю справу погляд Єпископського Суду, який обґрунтував рішення лише на статутах Литовського Статуту, що говорить про земську давність:

"1 по усмотренію в вышеписанных обстоятельствах является что искомая сторона монастыр Макопинский учинил свой иск о футорі Яреминьского во владеніи монастыря Рувимо-Сосницкого по вышепрописанным доводам в тридцати лет без препаственно доселі состоящем неправильно потому что по купчей... отвѣтная сторона монастыр Рувимо-Сосницкий владѣет как в дѣла показується тѣм Яреминьским футором до тридцати лет, а от Макопинского монастыря никакой претенсіи чрез так далгое время о том не било, за неимением на тот футор никаких крѣпостей". 2/

Цими словами Єпископський Суд з'ясував лише фактичну сторону справи, а далі подає принциповий погляд на давність щодо монастирських земель "по яким обстоятельствам хотя бы в монастырі Макопинском и имѣлись на тот футор крѣпости /коих ни единой не явилось/ то затѣм что Рувимо-Сосницкий монастыр не напрасно, но по крѣпостям владѣл, и давность земскую без спорно во владеніи засидѣл, того футора Яреминьского взыскать по силѣ выше прописанных правных книги статут в роздѣлѣ 3:45 и в роздѣлѣ 4:91 артикулов, о давности земской взыскать би не довелось". 3/

У цьому уривкові рішення не лишається місця для сумнівів і запитань, чи підлягає давності монастирська земля?

Єпископський Суд цілком і остаточно розв'язав це питання, відповідаючи на його позитивно в такий спосіб: "хотя би в монастырі Макопинском и имѣлись на тот футор крѣпости... то затѣм что Рувимо-Сосницкий монастыр... давность земскую... засидѣл, того футора Яреминьского... взыскать би не довелось".

Цього року Єпископський Суд ненавчливо абстрагувався від фактичних обставин, зробив припущення наявності кріпостей у Макопинського монастиря /насправді їх не виявилось/, щоб тільки засадничо розв'язати проблематичне питання. Згадана справа кидає яскраве світло на наш інститут давності щодо монастирських землеволодінь. Кінцею кінцем за давністю в позові відмовлено.

Як бачимо, Єпископський Суд щодо монастирської давності застосовував і то давність земську за Литовським Статутом, десятирічну.

1/ Манас. фонд. Справа № 616 арк 3.

2/ Ман. спр. № 616, арк 6.

3/ Там таки, арк. 7.

Підемо далі.

Року 1760 між Троецьким Іллінським і Каменським монастирями в справі Засновських ґрунтів, озер і сінокатів відбулося рішення в тій же Чернігівській катедрі. Троецький монастир в своїй ваяві на ім'я катедрі писав:

"и в давних літ до той волости приналежали и как де до на-
дачи оной перелубской волости пад монастир Троецький перелуб-
цами, так и по надачи монастиру монастирем чрез многие літа
спокойно владінний, с которым де перелубским ґрунтом Камен-
ский монастир оміжність имів и видає де Троецького Чернигов-
ского монастиря и его подданих перелубцев давное и довголіт-
ное тім Засновским ґрунтом сінокосами и оверами владіле, та-
начала основанія чрез многие давности земские німало к тому
перелубскому ґрунту не интересовался и никакой претенсіи и
малійшей не имів". 1/

Далі в ваяві зроблено покликання на Литовський Статут розд.
3. арт. 45., що в ньому міститься норма про десятирічну давність.

Катедральний Суд відкинув закид в припущенні давности, бо як
установлено, Каменський монастир у справі Засновських ґрунтів
давности не промовчав, а навпаки, аж двічі "упоминался".

В своєму укаві, адресованому на ім'я Каменського монастиря,
консисторський суд написав:

"и дважды с приложением монастиря Каменского кріпостей в о-
ний Троецький монастир чрез доношенія представляли о требова-
ніем о тіх ґрунтах и оверах Засновских разводу домовного
/деб то розгляду в духовному, а не державному суді. - В.Г./
почему и упоминок настоящий об оних ґрунтах и об оверах от
того Каменского монастиря бил, а не как правитель Троецького
монастиря показав, якобы об оних никакова упомянку от того
Каменского монастиря не било, токмо что по тім доношеніям ни-
какой не-последовало от того Троецького монастиря резолюція". 2/

Консисторський суд згадану справу по отті не розглядав, коли
потратив на рішення Стародубського полкового суду, що відбу-
лося саме в цій справі тому рік на користь Каменського мана-
стиря. Полковий суд розв'язав справу на підставі універсалів
і грамоти, що були об'єктом с'перечки Каменського монастиря.
Троецький монастир, хоч і спирався на довголітнє володіння,
але того володіння суд на увагу не взяв. Гетьманські і універ-
сали, якими він розпоряджав, до Засновських ґрунтів не мали
відношення.

Отже, не вигравши справи в полковому суді, який на давність
не зважив, Троецький монастир звернувся до консисторського
суду з проханням наказать Каменському монастиреві "розвідати-
ся" за спірні ґрунти в духовному суді, сподіваячись надолу-
ти в такий спосіб хоч там, і узброївся в тій цілі, аргументом
давностевого володіння.

1/ Ман. спр. № 1440, арк. 1.

2/ там таки, арк. 5.

Єпископський суд справи по суті хоч і не розглядав, проте засновану на давності аргументацію розбив. Він не поминув без критичної оцінки вказівки на давність і знайшов, що Каменський монастир давності не промовчав.

Коли б єпископський суд тримався того погляду, що конфірмованого монастирського землеволодіння давність промовчати й засидіти не можна, то він просто не зважав би на неї, або зазначив би, що монастирські землі давності не підлягають.

Та й сам Тровцький монастир не став би на ґрунт визнання давності проти стверджених землеволодінь Каменського монастиря, коли б не був свідомий того, що духовні суди до монастирських земель застосовують давність.

Як бачимо, питання застосування давності до церковних землеволодінь єпископські суди розв'язували позитивно, і характерно, що керувались при цьому нормами Литовського Статуту і до інших прав не зверталися. Норма з Литовського Статуту яскраво окреслена і в єпископських судах жодних сумнівів не викликала.

Для церковних володінь взагалі й монастирських зокрема Литовський Статут винятків не робить. В 20. артикулі 1. розділу Статуту маємо одну спільну норму, що розповсюджується на всі види землеволодінь:

"Тех ми господар обещуем и хотим аби то через нас и потомков наших вечно било держано, иж где би се трасило в именьях наших спор и розница межи кгрунтами нашими и тех межи кгрунтами костелными подаваньс нашего а так же межи кгрунтами нашими и шляхетскими, и межи теми именьями которые вышли з данини нашею. Дочасно, иж в той речи земленой маем ми и потомки наши великие князи литовские так же одним правом яко и подданные наши великого князства судитися, а нейначе". ... А в 33. арт. 3 розділу Статуту натрапляємо теж на єдину і спільну для всіх володінь норму, але вже спеціально подану для давності: "а давность земская межи именьями костелными и шляхетскими такая масть бити, яко добрам столу нашего господарского з добри и именьями шляхетскими, а тим же обичаем шляхте в добри нашими и костелными, давность захована бити мает".

Ці два артикули є вихідні. Вони не виключають з-під впливу Статутного права жодної категорії землеволодінь і всіх їх підпорядковують єдиному праву взагалі, а земській давності зокрема. На аналізі тих артикулів ми ще зупинимось.

Виходячи зі згаданих норм Литовського Статуту, духовні судді навіть не вагалися щодо питання, чи монастирські землі не виключено з-під впливу давності? Можливе, що самі сторони - монастирі ніколи не дозволяли собі в єпископських судах порушувати це питання. Пояснюється це тим, що єпископи в межах своєї катедри мали право розпоряджувати церковними землями. Для монастирів подібне право єпископа - абеткова істина. Вказівка "по неже де все монастырское церковное добра в пархи его преосвященства в единственной силе власти рассмотрении и ршеніи его преосвященства состоят". 1/ стрічається дуже часто і вказує на

прерогативи єпископської влади. Такий владний архієпископ, як Лазар Баранович, 1673 р. розподілив маєтності між новгородською архимандрією і чернігівською єпископією. Одній стороні маєтностей зменшив, другій - додав. 1/

Цікаво, що цей перерозподіл маєтностей стався за порадою гетьмана Самойловича. Подібне право розпоряджень монастирськими землями з боку єпископів було добре відоме і катедральним судам. Тому права норма, що перейшоджувала б захистити задалнене володіння, немінуче ввійшла б у колізаж з правом єпископа і тому єпископські суди цілком сприйняли статутну норму щодо застосування давності до монастирських земель, бо ця норма цілком відповідала праву єпископа затвердити вивласнення землі від однієї монастиря в користь другого, чи її заборонити. Принцип невідчуженості в межах церковних земель для самої церкви не існував. Вивласнення землі від одної церковної установи на користь другої канонічне право не перечило.

Переходячи до практики державних судів, коли вони розглядали справи між монастирями, треба відразу застерегти, що в питанні застосування давності до монастирських земель ця практика гме не була така витримана. Самі монастирі, фігуруючи в процесах в державному суді, виступали як цілком автономні одиниці щодо держави, у свідомляючи свою окремішність, своє особне становище. Звідси походило постійне намагання монастирів доводити в державному суді принцип невідчуженості їхніх земель і засаду виключення монастирських земель з-під впливу давності, але протилжна сторона, що захищатися проти позову могла лише в допомогі давності володіння, звасіди доводила зворотнє.

Так Новомлинський монастир 1766 р. піваний в справі в земському суді батуринського погіту, заперечуючи докази позовної сторони показував: "Онле бивше того Крупицького монастиря начальники и братья чрез прошедше десяти десятилітних земские давности о той половинной части каменя ни на каком уряді не упоминалось и во владіне тоей часті монастиря дівоному Новомлинскому никаква и малішого пріпастія не чинили за какое де промолчаніе исти в силі права Малоросійского книги Статут розділа 3 аркуша 45 и розділа 4 аркуша 91 ток спой хотя и напрасной терает". 2/

Батуринський монастир, заперечуючи новомлинському, висунув ніяку аргументів, зокрема й той, що Статуті артикули в нормах про давність "служать только до іміній шляхетских земель, то боть единственно до земель яко недвижимих добр и то между шляхетских". 3/ і зокрема через те робив висновок, що давності йому, монастирєві, бути не може.

Батуринський земський суд згодився в мотивуванням позовної сторони і задовольнив позовника.

Новомлинський монастир апелював до Генерального Суду і проти доказу давності написав:

1/ Ман. Ф., Спр. № 3203.

2/ Ман. Ф., Спр. № 2167, арк. 4

3/ Там таки, арк. 8.

"что же де принадлежит до давности земской... пропущенной да и не только де одной но и десяти как и выше в сем де значить, то хочай суд земский оной де давности с представлен- ний от монастыря Батуринского крепостей а к тому ж де по праву порядковому и не признает, однак де суд генеральный з написанных обстоятельств совершенно оную давность узнать может". 1/

Треба сказати, що для суддів не легко було визнатись у колізій- них тогочасних нормах, що були обумовлені існуванням в Україні різних прав.

Тоді, як Литовський Статут наказував визнавати давність без огля- ду на те, чи володіння опиралося на правному титулі, чи ні, маг- дебурзьке право категорично вимагало правного титулу за давненого володіння.

Саме з цієї причини, як сторони в процесі, так і суди в моменті застосування давности вдавалися до різних прав.

Але поминувши наразі питання про володіння, мо- жемо твердити, що одну лише Статутову давність і ту тлумачилось також по різному, як сторонами, так і судами. Особливо це гостро виявилось у застосуванні давности до церковних дібр. Ми вже ви- ще бачили, як сторона в процесі - батуринський монастир - доводи- ла, що Статутіві артикули про давність "служать только до имений шляхетских лежачих... и то между шляхетством".

Отже, на його думку Статутова норма про давність на церковні до- бра не поширювалась. Цікаво, що й земський суд в цим тлумаченням погодився. А, щоб підперти таке витлумачення, суд притягнув на допомогу і Порядкове право. Відомо, що в разі потреби козацькі й шляхетські суди на підставі арт. 54, розд. 4 книги Статуту мали право звертатися й до Порядкового права, хоч воно й міщанське. Тому на терені Гетьманщини статутова й порядкова норма не рідко в судах вступали в колізію. Такої долі зазнав і наш інститут дав- ности щодо монастирських дібр. Застосування давности проти мана- стирів в судовій практиці набрало дискусійного характеру.

Можна в певність твердити, що не всі суди це питання з'ясували за- ділком ясно. З цієї причини ми стрічаємо різні тлумачення, всілякі висновки в цій справі. Самі сторони на суді навколо цього питання не переставали взаємно змагатися.

Новомлищський монастир, що подав апеляцію до Генерального Суду в справі млищного кола, доводив, що земський суд не міг судити порядковим правом і тлумачив це так:

"а буди би чего в статуті не доставало то тогда к другим правам приміряясь оне употреблят, в том же де праві малоросійском кни- гі статуту напечатанніе артикули яко то: в розділі 1, 33, в роз- ділі 3, 45 и в розділі 4, 91 о давности земской довольно гласят, ва- тим де по силі оного права малоросійского в розділі 4 арт. 54 на- печатанного до оного права порядкового и ни до какого другого /кромі статутowego/ о давности земской приміряется не слідует... статутове артикули о давности земской узаконенніе лучшего поясне- ния не требуют, понеже де в оних артикулах как шляхетские так і духовных владіи оныя отнятія и за правом олуниим владіиіе за- кладається". 2/

1/ Там таки, арт. 11 - 12.

2/ Там таки, арт. 12.

Цікаво знати тепер авторитетну думку в цій справі Генерального Суду. Осв'ячено його рішення:

"Батуринской монастир... не ишучи и не упоминаясь о том о чем нині ищеть, и многие давности земские промолчал, ибо монастир дѣвичій показует и по ділу значить, что он войсковою всіх кол Батуринской мельницы частію владіет з самой надачи, то есть ви-шепоказаного 1668 году а сей иск начат 1765 году чему приходить до ста літ. По праву ж книги статут розділа 4 аркуша 91 дав-ность недвижимому имінію положена десять літ, а кто бы оные промолчал не челобиствовал и не упоминался вѣчно молчать, чтоб же когда назови от Батуринского монастиря были гдѣ иски или у-поминки, о том по ділу ничего не выговорено". 1/

В цій частині рішення Генеральний Суд спірне питання, чи монас-тирські землі підлягають давності, розв'язав позитивно.

Тепер подивимось, як Генеральний Суд поставився до тлумачення земського суду, що ніби артикули Литовського Статуту про дав-ність "служать только до иміній шляхетских".

Спинившись на цьому моменті, Генеральний Суд так заявив:
"и точнѣ о давности земской права розділа 3 артикула 45 и роз-діла 4 артикул 91 /земский суд - В.Г./ написал что служат только до иміній шляхетских и то недвижимых... противно содержанію их силы, ибо оные права служат, как до шляхетских так и до корон-ных и всяких имініев". 2/

До цього висновку Генеральний Суд прийшов на підставі вже зна-йомого нам засадничого арт. 20. розд. 1. Литовського Статуту, що своїми словами він передав його зміст:

"когда бы случился в имініях государевых спор и несогласіе меж-ду грунтами государевыми и между грунтами церковными дачи госу-даревой, також между грунтами государевыми и и шляхетскими, то в таких ділах земских одним тім правом статутным судит как і шляхту."

Отже, ознайомившись з цєю справою, можемо констатувати, що по-гляди земського й генерального судів щодо примінення Статутової давності до монастирських дібр розбіглися.

В артикулах 20. розд. 1. і 33. розд. 3. говорить про церковні добра надання государевого. В даній справі спірне млинове коло було надане від гетьманів і царів. Законодавча пам'ятка - Ста-тут - церковні добра ненадані государями ніби стають осторож, але з іншої норми їм щодо давності ніде не встановлено. Практи-ка ж судова, як будемо ще бачити, такого розподілу не робить. Інтересно, що в аґандуваній справі батуринський монастир, на рі-шення Генерального Суду, приніс до Малоросійської Колегії апе-ляцію, але оскільки апеляція була внесена з пропуском постановле-ного терміну, Малоросійська Колегія справу повернула Генерально-му Судові з пропозицією через земський суд в'ясувати сторони, що вона на підставі книги Саксон 2, розділ 44, може подати рево-зи щодо несовчасної подачі апеляції. Цікаво, що тільки після

1/ Там таки, арк. 13

2/ Там таки

того, як возний споглянув сторону про подачу резонів, яких не подано, рішення Генерального Суду виконано.

Звертає на себе увагу в даній справі ще й побічний момент, а саме надзвичайно цікава, змістовна, вказуюча на високу кваліфікацію юридичної думки тогочасних правників, дискусія на тему, чи об'єкт суперечки поміж сторонами - половина млинового кола /каменя/ - в рухоме, чи нерухоме майно. Батуринський монастир твердив:

"а что де принадлежит до одного млинового камня то яко оной есть имение не недвижимое лежачее, но движимое". Земський суд водяного млина камінь з його прибутками лігив також за рухоме добро. Проте Новомлинський монастир проти цієї думки висунув ґрунтовні заперечення: "хотя де коло водяной мельницы також и вода движение свое имеют, только и за движимое имение признавать одного никак не возможно, понеже де та клять в которой оной камень находится, також и коло, не на такой вещи стоит, которая бы всегда имела свое движение, но на недвижимой земле и всегда в одного места в другое не переносится, но единственно издревле от самого настановления на одном месте стоит, в том же время как придет клять либо коло в обветшалость, - а камень в негодность, и чрез то потребует переноски с того места на котором прежде стояло, то оное ветхое за негодность свое с того места сбрасывается, а на место оного другая клять либо коло становится, и так де не по движимости оной вещи но по земле на которой тое мельничное строение стоит за недвижимое имение признавать следует; движимое ж де имение суть сие: серебро, деньги, цинь, медь, фанта, скот разной, и прочее, а к той движимости и хоромное строение, и прочее ж строение /кромі мельничного при воді биваемого/; приислится належить, ибо де оное строение можно и в другое место перенести без всякого вреда, а мельницу водяную хотя и в другое место перенести, однак де уже она ничего действовать против прежнего своего состояния не может, разве в инную какую вещь перенести употребить".

Генеральний Суд з наведеними запереченнями погодився і написав: "промолчаніе многих давностей земских, суд земскій отвел преобразованием недвижимости земляной, то есть места мельничного на греблі в вещь движимую неподлежаще".

/Довіщення в наступному числі/.

ГАЛИНА СОРОКА

З П О Е З І Й

I.

ШИРОКИЙ СТЕП

Широкий степ, стрункі тополі,
Хати завітчані в садках,
Хвилястий килим абіжя в полі -
Завжди живуть в моїх думках.

Над ставом верби похилилися
Аж до води... Чи може сплять?
Чи то на вроду задивились
І так заміряні стоять?

Блакитне небо, срібні ночі
З мільйонами очей-зірок...
Забуть вас серденько не хоче,
Картини ті не йдуть в думок.

II.

МИ

То лагідні ми вдих, то спесиви,
То розрив настане, то любов,
Ми розходимося часто у гніві,
То кохання з'єднає нас знов,

Як планети в безмежнім просторі
Пробігають накреслений шлях,
Так і ми у коханні чи в горі
Веремо до подету розмах.

Де і радість і сум і вітання...
Не даремно ж ваввазів поет:
"Як подібні закони кохання
На закони у русі планет!"

То лагідні ми вдих, то спесиви,
Тут і гнів повстає і любов,
Ми розходимося часто у гніві,
То кохання з'єднає нас знов.

- - - - -

М.П.

УКРАЇНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК І ЕМІГРАЦІЯ

Науковці і політики кажуть, що розщедлення атому та використання виготовленої таким чином атомової енергії стане причиною основного перевероту в світі. Станеться це тільки тому, що ця енергія застосовано вже для побудови атомової бомби, але й тому, що атомову енергію вживть теж для мирних, рушійно-продукційних цілей.

У висвітлі цього буде це переверот не тільки в міждержавних і міжнародних взаєминах, але, а це, мабуть, впливше і в суспільно-економічних, світоглядних, культурних, наукових та інших ділянках. Як глибоко ці переміни сягнуть, ми не можемо навіть цього тепер покрісті собі уявити...

Та одне можна з певністю вже тепер сказати: вплинена атомовою енергією може стати або джерелом нового, досі небувалого розквіту нашої культури і цивілізації, або - причиною їхньої загибелі. Це залежить від того, чи існує досить почуття відповідальності та моральної сили в тих, що в тепер поборниками цієї "великої тасмниці".

Але і без атомової енергії по цій другій світовій війні вже приходять такі глибокі політичні, суспільні та світоглядні переми, що нам сучасникам їх і слідкам навіть у головних зарисах не легко їх собі уявити.

У нас небагато людей, які розуміли б суть тих епохальних перемін та їхніх розвіткових напрямків, що відбуваються на наших землях, у нутрі нашої нації та зокрема серед української еміграції.

І тут саме велика і відповідальна роль українських публіцистів, журналістів та письменників. Однак гони спершу самі мусять усвідомити собі істоту цієї духової революції у світі і нутрі українського народу, щоб опісля могли у приступній і ядрній формі переказати це своїм землякам.

Зокрема величя і захоплююча роль та широкі можливості для українських письменників. Скільки поля для їхньої бистрої спостережливості, скільки матеріалу для їхньої творчої уяви! Відтворити й перетворити це у поетичних образах і візях, зобразити теперішній стан української нації та вказати правильний шлях до її кращої майбутності, допомогти своїм творцям вести її на належне їй місце в сім'ї культурних народів світу та причинитись до здійснення нашого національного ідеалу, згідно з 12-ма точками декларації президента США Г.Труммена - ось величне і відповідальне завдання наших письменників.

Річ ясна, що для цього завдання необхідна для наших письменників основна підготовка: внутрішня духовна перебудова та організаційна. Для цієї підготовки треба створити відповідний клімат. В першій мірі мусимо ясно задати собі справу в того, де ми, як нація, опинились і чому саме знайшлись у такій ситуації.

Українська еміграція, перший раз від довгого часу, знайшла в умовах шпакетного клімату західних демократій, які дають їм можливість прояву свободного людського духа й творчої уяви. Та одночасно для народів з малим політичним і національно-суспільним досвідом та розвитком кожна еміграція криє в собі елементи анархії та роз'єднання, якщо ці народи не зрозуміють суті цієї демократії та якби вони забули, або не доцінювали творчі перемоги своєї культури й своєї історичної традиції.

Далі, перед носіями і продуцентами творчого українського слова, публіцистами і письменниками стоїть завдання відповісти на питання: чому саме ми, як нація, опинились в такому становищі?

Тут треба ясно й чітко відмежувати т. зв. "визначні" "незалежні" від нас обставини від власної вини. Не "латі вкорінені" у першій мірі вивчати, але ми самі. Побити точну і правдиву відповідь на питання, в чому саме лежить ця провина, треба перевести основну "переоцінку цінностей", глибоку аналізу нашої недавньої минувшини аж до найновіших днів, глибоко заглянути в наш національний характер і вдачу та безпощадно нап'ятувати й усунути те все, що заносить забріханість, поверховність, національно безхребетність та скегуляцію на патріотизмі...

— 0 —

Затишли гармати, перестали падати бомби, але боротьба ідей та ідеологій не припинилась. Інакше і не може бути, бо треба одверто сказати: багато оскоплених проблем, на які боролось воєнне зброєю демократія, все таки ще хде на очі вирішення по с у т і. За ці ідеали боролось також і боротьба, сотки тисяч найкращих синів нашої нації.

Затишли гармати, але не падають бомби, але наш національний інстинкт самозбереження — не згас. Він діє далі і проявляє себе в шуканні нових організаційних форм, шуканні свого національного "я". Відроджується бажання об'єднання і спроби його здійснення, але не віджили ще старі навички й увчлення. Кожен розуміє це об'єднання до-своєму.

Яка відповідальна ролі в таких обставинах наших носіїв творчої думки і слова — письменників, публіцистів, науковців!

Вони мають велику зброю — творче слово, творчу думку, творчу уяву, творчий образ, що переорве і формує духовність і світогляд нації. Усвідомлюють її підсвідомі хотіння.

Від цього, як вони послугуються цією зброєю, в ринальній мірі залежить зростання й кристалізація нації, або її занепад. Тимбільше значення носіїв і творців слова у нації, чим як нація, а зокрема серед тієї її частини, що опинилась на еміграції.

Еміграція кожної нації — це ненормальний огни; вона має свої нездорові, часто хворобливі пристрасті, але вона чого з однією носієм свободної, незалежної національної думки й чини. Перше бувають випадки, що на еміграції найкращі представники деяких народів давали творчі, що видвигали їх на вершини духа. Наша еміграція на те ще не спромоглась, хоч значна її частина має за собою десятки років скитальщини.

Тепер наша еміграція чисельно поменшена. До її радів прибули нові таланти; може між ними криються генії... На всякий випадок наша еміграція не сказала ще свого останнього слова. Далі цього треба створити пригону атмосферу і відповідні організаційні форми.

Гуртування та об'єднання в одній організації носіїв творчого слова, — це один з перших етапів на шляху нашої скитацьчини.

Але тут насувається головне питання: Чи серед наших творців слова — ідей, письменників, науковців, публіцистів та образотворчих мистців є сильні характери та який їх моральний рівень? Є сильні характери, але не бракує й таких, що проявляють хитання.

Кожний дійсний письменник відаєркалиє у своїх творах епоху, середовище, в якому він живе, та стиль, настрої, переживання, що ворухать дану епоху і даний національний колектив. Письменник, хоч би і як намагався бути "аполітичний", у глибокому й ширшому значенні того слова ним бути не може, не може хоч би тому, що він живе в даній епосі і походить з даного народу. "Мистецтво для мистецтва" — мистецтва "стратосферичного" — немає.

Можливо, ще дехто прочитавши ці рядки, скаже: "Це комунали, витерті фрази". Але, саме на еміграції, серед чужих впливів та різних небезпек зійти на беадоріжжя — являється одною з великих небезпек. Отож треба підкреслити, що, крім таланту передумова для дійсного письменника — це окристалізований світогляд, непохитний національний характер і моральний хребет, спертий на християнській етиці, на основному знанні і глибокій освіті. Це дасть можливість правильної оцінки чужого середовища, пануючих ідей, уможливить розуміння і відчуження духа нації, духа традиції й епохи та розуміння історичного призначення своєї нації.

У зв'язку з цим насувається теж питання чужих впливів та ідей у творчості наших письменників. Побут на еміграції дає нам нагоду безпосередньо пізнати чужу культуру, чуже письменство, чужі ідеї. Хто хоче й уміє це робити, той може багато скористати. Але при цьому не слід забувати, що ми, як нація, маємо свою стару й високу культуру, свій життєвий стиль, свої національні скарби. Все це маємо плекати, поглиблювати і вивчати, а чужа приймати тільки обережно, органічно, постільки, поскільки воно гармонізує з нашою національною ментальністю, поглиблює й удосконалює її та дає їй нове навісвітлення в зіставленні і порівнянні з досягненнями інших народів.

— 00 —

ОЛЕГ ЗОЛОТОЛИПСЬКИЙ

ДЕСЬ УДОМА

Десь удома біліють сади
І цвітуть вже бузки і каштани...
О, мольба: Приснися і прийди,
Нахилися лицем полум'яним!

Ти не прийдеш і виснутий міт
В ланці згадок нас зв'яже солодкі,
Бо задовгий гіркий є цей світ,
А прекрасне життя зикоротке.

— 3 —

С А Т И Р И

I.

ЖІНКА

КРАСА ЛІЛЕЙ І НІМФ, МОВ З КАМЕНЯ ХТОСЬ ВИКУЄ,
НЕСТРІЧАНА В ПІСНЯХ, КАРТИНАХ, АНІ В СТРОФАХ.
І ПОДОВИЛА ТАК: ПОЕТА І МУЗИКУ,
ДЯКА І КВІТКАРЯ, ШЕВЦЯ І ФІЛОСОФА...

ПОЕТ ДО НІГ СКЛАДАВ ЇЙ МЕТРИКИ І РИМИ,
МУЗИКА ЗНОВ ЇЇ ГРАВ, ЯК ДЯК ЧИ ШВЕЦЬ НЕ ВАЧИВ.
МУДРЕЦЬ ЇЇ ВІЧНИЙ СВІТ ПОКАЗУВАВ НЕЗРИМИЙ,
І В КВІТІ ЗАПІТАВ КВІТКАР ЧУТТЯ ГАРЯЧІ...

ТА РОЗБРЕЛИСЬ ДУМКИ ЇМ ВСІМ У ЧАСТЯ СІЛЕТІ,
І ЗСОХ КВІТКАР ЯК ЦВІТ І СТРУНИ СТІВЕРДИ ДРОТОМ,
І ГЛАСИ ДЯК ЗГУБИВ, МУДРЕЦЬ ШЕВЦЯ І ПОЕТА,
ВО ВИЛІЛА ЗА ОСЛА, БО БУВ ПІДКУТИЙ ЗЛОТОМ.

II.

ПРО ОДНОГО ЛІТ. КРИТИКА З КОМІТЕТУ

ВИ МАІСТЕР Є І СПЕЦ ВІД ПРОЗИ І ПІСЕНІ
І НОСИТЕ В ДУШІ НЕВДЯЧНИЙ МУЗИ ВИРОК,
ТА ЗАМІСТЬ ТВОРЧИХ СЛІВ — КЛАДЕТЕ ВИ ГОДЕНЬ,
НУДЬГУЮЧИ ВІД ДІЛ, МАХОРКУ НА ПАПІРОК...

НЕ ВАША Ж ТУТ ВІНА! ЦЕ КАСТІ ПРИВІЛЕІ,
І ВИ В РЯДКУ СПІЛЮХІВ НЕ ДРУГІ, І НЕ ТРЕТІ,
БО ГОДІ ВИМАГАТЬ ЩЕ І ПРАЦІ ВІД ЛЮДЕІ,
ЯКІ ДЛЯ БЛАГА ЗСІХ ЗАСІЛИ В КОМІТЕТІ.

III.

ДЛЯ ТІЛА

ПРИ СТОЛІКУ В КАФЕ ПИСЛАВ ПОЕТ СОНЕТ
І ДАМА ПІДІШЛА, ВСМІХНУЛАСЯ І СІЛА.
— ПОЕТЕ ДОРОГИЙ, ЖИТТЯ ТАКЕ НУДНЕ,
ВИ ПИШЕТЕ ДЛЯ ДУШ, ТА ДАЙТЕ ЦОСЬ ДЛЯ ТІЛА!

ПОЕТ ВІДКЛАВ СОНЕТ, В ЧУПРИНУ ВБІВ ПЕРО
І ВИТЕР НА СТОЛІ ВОГКІ СЛІДИ ЧОРНИЛА,
ДОБУВ СТАРИЙ ПОРТФЕЛЬ, ДЕ МАВ СЕБЕ ДОБРО
І ДАВ ЇЇ БЕЗ ВАГАНЬ ПАСКОВИЙ КУСНИК МИЛА.

Т.К.

РЕЦЕНЗІЇ

ВІРШОВАНА НЕГРАМОТНІСТЬ

/Яр. Славутич: Співає колос. Поезії. 1945. 62 ст. Аугсбург;
Юрій Балко: Близьке й далеке. Поезії 1945. 103 ст. Аугсбург/

Властиво обидві збірки, а особливо "Книга" Яр. Славутича не заслуговують, щоб про них взагалі понебудь говорити. Сьогодні, коли в українському громадянстві є куди важливіші справи, як Геростратові пориви незрілих молодиків, які в часі важкої боротьби Батьківщини за своє існування вважають потрібним осмішувати себе перед людьми такими кумедними фабrikатами, як ті їх збірки. У нас поява чогось подібного має вже з давнішого часу прямо епідемічний характер і змушує критику до прикрого обов'язку на цю тему принципіально поговорити.

Ще в десятиліття перед першою світовою війною взявся в наших "кандидатів на поетів" звичай дебютувати на літературній ниві ліричними збірками. Здебільша такими куденькими об'ємом, як ось збілочка Славутича, ось так: кількадесят сторінок з одним віршиком на сторінку, при чім ще й обов'язково портрет автора та його власноручний підпис. Правда, тут діло не в самому об'ємі, і не в тому тільки, що саме були це ліричні збірки. Уальдова балада про тюрму в Рідінг, або Фогаццарова поема про Христа, або Орхліцкогo пісня про Флягелетів—це в цілості теж лиш декілька сторінок, про які одначе можна писати цілі томи. І саме в ділянці ліричної творчості видвигались до першої світової війни такі зорі першорядного блиску /Лілієнкрон, Демель та Стефан Георг в Німеччині, Кардучі та Ада Негрі в Італії. Верлен, Бредя, Рімба у Франції/. І в тому часі варто було щоб і українці кидали на ліричний фронт своїх творчих змагань багато боевиків мистецького ідеалу, щоб принайменше в тій ділянці дорівнювати Європі. Але, на жаль, наші тодішні лірики не то, що не брались своїми виплодами дорівнювати Європі, але й не намагались підходити хоч би під рівень нашої ж, української кращої лірики того часу, такої, як зразки молодого Олеся, Чупринки, Філянського, Вороного або Христі Алчевської. Їх одним єдиним взірцем, до якого вони мазали свої віршилища, був трафарет. Трафарет щодо змісту, трафарет щодо форми і взагалі до того всього, що є мистецьким засобом справжнього поета. Змістом вражали вони безконечне цім-дрім, цім-дрім на тему хронічних осінніх смутків та весняних деліріумів, і то обов'язково під адресою їх невимомимої серцем дівчини, до якої без успіху припадали дебри і за якою під отогін вітрів розпачали пізньою осінню. А форма була в них здебільша кривомовна з застібненими на віки гичні римами в роді сакраментального "мрії — надії", "мука — розпука", "віконце — сонце", і таким іншим, від чого кожному вже після прочитаних двох перших сторінок таких віршів ставало погано. Тойно з появою нової української лірики з під стягу "Вісничкової квадриги", оті "лірики" передвоєнної доби на мент замовкли і здалека собі пошевелили враз зі своїми "поезіями". Але коли прийшла друга світова війна, правдиві поети на хвилину замовкли, а озвались за те... Хто? Ах! Це нові оті "лірики", з їх традиційними "поезіями"!

Певна річ, що пан Яр. Славутич, автор збірки поезій під чудесним наголовком "Співає колос" не сумнівається мабуть ні

на хвилину про те, що створив справжню поезію, поезію, яка захоплює все наше громадянство, коли в циклі "Діагност" /ІІІ, ст. 58/ проспівав про свою улюблену таку:

... Не пручалась, соколино
Повокловзнувшись мені до ніг.
І рожеве туге коліно
Зір показливо спостеріг...

Так само творить і п. Юрій Балко, що захопившись перед-воєнним тангом, присвятив йому у своїй вірші "Близьке й далеке" аж дві "поезії". Поетичне враження цього "інтересного" танга скріпив ще автор такою поетичною картиною /"Танго", ст. 39/:

... Вал партнер по-кошачому спритно
Робить кроки коротчі та довші,
Вам на груди кладе непомітно
Руку, виріз у сукні знайшовши.

Як бачимо, то в порівнянні з їхніми попередниками, які перед обожаними Лаврами стояли здебільша навколівках та через їх неможливість мокли в сльозах, — наші сучасні "тоже поети" вже дещо сміливіші. Пан Славутич справу свого закохання бере так серйозно, що атрибути краси своєї дами оспівує не сума-рично, а поокремо, у віршах "Ії очі" /стор. 45/, "Ії уста" /стор. 46/, "Ії коса" /стор. 47/, "Ії стан" /стор. 48/, "Ії відсутність" /стор. 49/, "Ії прихід" /стор. 50/, "Ії слово" /стор. 51/, та — і нарешті! "Ії відхід" /стор. 52/. Просто дивуєшся, чому немає ще тут віршів на тему "Ії шия", "Ії вуха", "Ії спина", "Ії лікоть", Ії... і т.д.?

Який це поетичний хіп, яка це невідповідальна віршована бааграина! І це пишеться і друкується в нас великого і пам'ятного історичного 1945 року!

Крім того доводиться тут ще зазначити, що наші рідні автори особливо ж п. Славутич, взагалі володіють дуже нескладною мовою поезії, а зокрема поетичною формою і цілком не адекватно собі в того справи, в чому властиво поетичний мотив і ортєт, до гадяться оспівувати, а до ні, та в чому різниця між ордєм, хан і в віршованій котурі прибраною прозою і справжньою поезією? З цього погляду Яр. Славутич, поки добився до рожевого тугого коліна своєї Дульчіней, ніби намагається вмонти суць якогось поетичного змісту, а це все, що йому вдається, і то змістом і формою справжня оїра, скучна, безнадійна проза. Вона іноді така дитячо-ко-наївна /напр. "Дуліка" ст. 22/, що не виходиться в дїва, а це духона мізерія писана в роках 1939-1945, в часі національного перевероту в теперішньому світі... Нашому бідному автору і в голові водно якісь нецікаві нікому доці, побути, кмітливості, мушкетерів, дуліки, розорані клони, пари, карасі, куліри, бачили розспівані колооси, сінокоси і поля... Все це змальоване так сїра, без ніякого чуття для індивідуальної краси та лінії, що читати це все і дочитати до кінця то для думаючої людини мука. У вірші І2 віршів циклу "Херсонські сонети" не виявляють ні одного індивідуального малюнку херсонського краєвиду! Одинокор майстерність Славутича є це, що він майстерно при кожній нагоді намагається мову і ритмічну форму; наголоси в нього окрізає до потреби

содинають, — "зерно" і "зерно", "до скочу" і "до скочу", "пушу" і "пушу", "палить" і "палить", "дупла" і "дупла", "голуби" і "голуби", "плине" і "плине" та ще інше й інше, як і всякого роду граматикичні премахи, що їх в цілості виписувати не буду і — за браку в нашому журналі огорінки для поборювання поетичної неграмотности.

Скоріше вже збірка Ю. Балка давала б, на мою думку, за поруку, що її автор, мимо питомих непоетичних поезій і їх карикатур міг би колись справді написати щось краще, як щось з усієї серйозністю взявся до суворой праці над собою. Коли б місто богомазати щось таке, як тангові елегії, або "Дюська Драфалу" /ст. 38/, пробував дальших кроків по лінії таких зразків як — вірші: "Козаки на морі" /ст. 43/, "Переяслав року 1654" /ст. 48/, "Богун у Переяславі" /ст. 49/, або поеми циклю "Прагури".

Але тут п. Балка мусів би освідомити собі, що поезія — це ні не проза самоосвітньої історичної, чи палеографічної розвідки, ні не гумористика старих дотепів /"З усміхом і гнівом"/, а головне не піяна апотеоза всякого роду вуличниць в стилі "Дюська Драфалу". Поезія це щось таке, до чого доводиться підходити зі святан набоженством жреця. Наші молоді "кандидати на поетів" або заважають собі чужою працею те набоженство поезії та творчої праці взагалі, або літературно-критична ексзекутива нації викине їх на смітник літературних куріозів.

Др. Остап Грицай

З А К Л И К

Наші школи знаходяться тепер в тяжкому стані через відсутність бодай примітивних бібліотек. Сотні українців і українок, що хотіли б продовжувати навчання самоосвітою, позбавлені можливості хоч би над випадковими джерелами.

Не маючи спеціальних бібліотечних фондів і видавництва, ми звертаємся до Вас із закликом виявити якнайбільше зрозуміння і свідомості у справі створення книгозбірень, до краю необхідних для навчання.

Ми звертаємся до Вас із закликом жертвувати для загальної справи книжки українською та іншими мовами, пам'ятаючи, що їх мають українські робітники й селяни, що їх очікують українські інтелігенти, що вони необхідні для кожної нашої школи, що не так вже з тугою українська дітвора — ця певна запорука нашого світлого майбутнього.

Ми знаємо, що жертвенність, притаманна українському народові, і в цій добродійній акції знайде своє повне й предивне відзеркалення.

Ми певні, що при Вашій ласкавій і негайній допомозі створимо потрібні книгозбірні та виконаємо перед рідною справою своє почесне завдання.

Ми віримо, що наш заклик знайде ширий відгук у Ваших серцях, та глибоке зрозуміння невідкладної потреби й корисности цієї справи.

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ РЕФЕРАТ

БІБЛІОГРАФІЯ

Яр-Славутич: Співає колос. Поезії. Аугсбург, 1945.

Юрій Балко: Близьке й далеке. Поезії. Аугсбург, 1945.

Нове життя. Український часопис. Аугсбург, 1945.

Митрополитові Кир Андресві Шептицькому. Візитатура й Адміністра-
тура греко-кат. Церкви в Німеччині й Австрії, Мюн-
хен, 1945.

Вістки з радія і преси, Мюнхен, 1945.

Слова на дорозу. ч. I-4. Збірка вибраних поезій Т.Шевченка, Мюн-
хен, 1945.

Слова на дорозу. ч. 5. Іван Франко: Мойсей, Поема, Мюнхен 1945.

Ходить осінь полями. Дитяча Бібліотека ч. I. Книжечка малим чи-
тачам. Мюнхен-Карльсфельд - 1945.

Українсько-англійський словник. Регенсбург, 1945.

Школярник. Дитячий часопис. Регенсбург, 1945.

Нова Епоха. Альманах. Аугсбург, 1945.

Церковний Вісник. Двотижневик, Мюнхен, 1945.

Календарець на 1946 рік. Ліга укр.політ.в'язнів нім.конц.таб.
Мюнхен, 1945.

Слово. Український тижневик. Регенсбург, 1945.

Слова на дорозу ч. 6. Іван Франко: Великі роковини, Вибір з тво-
рів. Мюнхен, 1945.

Слова на дорозу ч. 10. Максим Рильський: Краса і думка. Вибір з
творів, Мюнхен, 1945.

Пришла зима. Дитяча бібліотека. Книжечка малим читачам. Видавництво
"Нашим Дітям", Мюнхен, 1945.

К О Н К У Р С

Українське Літературно-Мистецьке Об'єднання /УЛМО/ в Мюнхені-Карльсфельді, дбаючи про збагачення рідної літератури новими високомистецькими творами та стараючись допомогти нашим емігрантським театральним гуртам доброякісним українським репертуаром, оголошує

К О Н К У Р С

на твори всіх родів драматичного письменства.

Побажані були б також твори сатирично-гумористичного характеру, з плястичним відзеркаленням усіх від'ємних проявів нашого сучасного громадянського життя.

Розмір творів: I I/2 - 2 годинна гра на сцені.

Рукописи писані на машині, чи дуже читким письмом, надсилати на нашу адресу до 28. лютого 1946 р., означуючи їх відповідним гаслом. У залякованій коверті подати правдиве ім'я, прізвище та точну адресу автора.

За найкращі твори такі нагороди:

I - 3,000 марок

II - 2,000 марок

III - 1,000 марок

IV - 500 марок

Нагороджені твори залишаються власністю УЛМО в Мюнхені-Карльсфельді. Автори ненагороджених, а все ж цінних творів, зможуть їх, за відповідним гонораром, друкувати на сторінках "Рідного Слова", чи відібрати в канцелярії УЛМО-ня. Вислід конкурсу буде поданий у березневому числі нашого журналу.

У всіх справах, зв'язаних з Конкурсом, інформуватися в Теодора Курпіти, Мюнхен, Розенгаймерштрассе 46а/І, кімн. ч. ІІІ. Члени Конкурсного журі: Олесь Бабій, Володимир Блавацький, Остап Грицай, Володимир Дорошенко, Іван Німчук, Микола Пасіка, Володимир Радзикович.